

Sexualbrotten

Sammanfattning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens proposition 2004/05:45 En ny sexualbrottslagstiftning jämte fem följdmotioner. Vidare behandlar utskottet ett stort antal motioner som väckts under den allmänna motionstiden åren 2003 och 2004.

I propositionen föreslås bl.a. ett nytt 6 kap. i brottsbalken som syftar till att öka skyddet mot sexuella kränkningar och att ytterligare förstärka den sexuella integriteten och självbestämmanderätten. Straffmaximum för vissa allvarliga sexualbrott höjs. Det införs särskilda straffbestämmelser om bl.a. våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn där kravet på tvång slopas. Preskriptionstiden för vissa allvarliga sexualbrott mot barn förlängs genom att den tiden börjar löpa först från den dag barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år. Lagen (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster arbetas in i brottsbalken samtidigt som tillämpningsområdet utvidgas något.

I följdmotionerna framställs yrkanden om bl.a. avskaffande av möjligheten att döma någon för mindre grov våldtäkt. Det stora flertalet yrkanden i följdmotionerna och övriga motioner avser frågeställningar som inte direkt berör regeringens lagförslag. De yrkandena avser bl.a. krav på en utredning om en eventuell framtida samtyckesreglerad våldtäktsbestämmelse samt en översyn av rekvisiten i och förlängd preskriptionstid för barnpornografibrottet.

Utskottet tillstyrker propositionen och avstyrker samtliga motionsyrkanden.

I ärendet föreligger 23 reservationer och 3 särskilda yttranden.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2005.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	8
Ärendet och dess beredning.....	8
Propositionens huvudsakliga innehåll.....	9
Utskottets överväganden.....	10
En ny sexualbrottslagstiftning.....	10
Allmänna utgångspunkter.....	10
Samtycke.....	12
En ny bestämmelse om våldtäkt.....	16
Normalfallet av våldtäkt.....	16
Hjälplöst tillstånd.....	16
Mindre grov våldtäkt.....	19
Grov våldtäkt.....	21
Lagförslagen i övrigt och ikraftträdande.....	21
Ytterligare utvidgning av våldtäktsbrottet, m.m.....	23
Lärare och elev samt samlag med adoptivbarn.....	25
Smygfilmning m.m.	27
Översyn av sexköpsförbudet, m.m.....	28
Barnpornografibrottets rekvisit, m.m.....	30
Övrigt.....	32
Utvärdering av den nya sexualbrottslagstiftningen.....	32
Kriminalisering av kontaktförsök med barn på Internet.....	33
Översyn av rättegångsbalken.....	33
Utbildningsinsatser inom rättsväsendet.....	34
Förebyggande arbete mot sexualbrott.....	36
Statistik om sexuella övergrepp mot barn.....	37
Övriga motioner angående sexualbrott m.m.	37
Reservationer.....	40
1. Utredning om en samtyckesreglering, punkt 1 (m, kd, c).....	40
2. Hjälplöst tillstånd, punkt 2 (kd).....	41
3. Hjälplöst tillstånd, punkt 2 (c).....	42
4. Utvidgning av begreppet hjälplöst tillstånd, punkt 3 (fp).....	42
5. Mindre grov våldtäkt, punkt 4 (m, kd).....	43
6. Mindre grov våldtäkt, punkt 4 (c).....	44
7. Gärningsmannaskapet vid våldtäkt, punkt 7 (c).....	44
8. Sexuell handling med tvångsprostituerad, punkt 8 (c).....	45
9. Olaga tvång i 6 kap. 1 och 2 §§, punkt 9 (m).....	45
10. Samlag med avkomling, punkt 11 (m, fp, kd).....	46
11. Smygfilmning m.m., punkt 12 (m, fp, kd, c).....	47
12. Översyn av sexköpsförbudet, punkt 13 (m, fp, kd, c).....	47
13. Förbud mot sexköp inom EU m.m., punkt 14 (v).....	48
14. Barnpornografibrottets rekvisit, punkt 15 (m, fp, c).....	49
15. Barnpornografibrottets rekvisit, punkt 15 (kd).....	49
16. Avskaffad preskriptionstid för sexualbrott mot barn, punkt 17 (kd).....	50
17. Preskriptionstiden för barnpornografibrott, punkt 18 (m, fp, kd, c).....	50

18. Utvärdering av den nya sexualbrottslagstiftningen, punkt 19 (m).....	51
19. Kontaktförsök med barn på Internet, punkt 20 (fp, kd, c).....	52
20. Översyn av rättegångsbalken, punkt 21 (c).....	52
21. Utbildning inom rättsväsendet, punkt 22 (fp, c).....	53
22. Förebyggande arbete, punkt 23 (c).....	53
23. Statistik om sexuella övergrepp mot barn, punkt 24 (fp, c).....	54
Särskilda yttranden.....	55
1. Utredning om en samtyckesreglering, punkt 1 (fp, v).....	55
2. Ikraftträdande (mp).....	55
3. Översyn av sexköpsförbudet, punkt 13 (mp).....	55
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	56
Propositionen.....	56
Följdmotioner.....	56
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003.....	58
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004.....	62
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag.....	66
<i>Bilaga 3</i>	
Utskottets lagförslag.....	78
<i>Bilaga 4</i>	
Rådets rambeslut 2004/68/RIF.....	79

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Utredning om en samtyckesreglering

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Ju22 yrkande 1, 2004/05:Ju23 yrkande 1, 2004/05:Ju24 yrkande 1, 2004/05:Ju26 yrkande 3 och 2004/05:Ju271 yrkandena 1 och 2.

Reservation 1 (m, kd, c)

2. Hjälplost tillstånd

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken såvitt avser 6 kap. 1 § andra stycket. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:45 i denna del och avslår motionerna 2004/05:Ju24 yrkande 2 och 2004/05:Ju26 yrkande 4.

Reservation 2 (kd)

Reservation 3 (c)

3. Utvidgning av begreppet hjälplost tillstånd

Riksdagen avslår motion 2004/05:Ju25 yrkande 1.

Reservation 4 (fp)

4. Mindre grov våldtäkt

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken såvitt avser 6 kap. 1 § tredje stycket. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:45 i denna del och avslår motionerna 2004/05:Ju22 yrkande 2, 2004/05:Ju23 yrkande 2 och 2004/05:Ju26 yrkande 1.

Reservation 5 (m, kd)

Reservation 6 (c)

5. Ansvarsfrihetsregel

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken såvitt avser 6 kap. 14 §, dock med den ändringen att bestämmelsen får den lydelse som utskottet föreslår i bilaga 3. Därmed bifaller riksdagen delvis proposition 2004/05:45 i denna del.

6. Lagförslagen i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till

a) lag om ändring i brottsbalken i den mån det inte omfattas av beslutet i det föregående, och

b) lag om ändring i säkerhetsskyddslagen (1996:627).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:45 i denna del.

7. Gärningsmannaskapet vid våldtäkt

Riksdagen avslår motion 2004/05:Ju26 yrkande 2.

Reservation 7 (c)

8. Sexuell handling med tvångsprostituerad

Riksdagen avslår motion 2004/05:Ju26 yrkande 7.

Reservation 8 (c)

9. Olaga tvång i 6 kap. 1 och 2 §§

Riksdagen avslår motion 2004/05:Ju23 yrkande 3.

Reservation 9 (m)

10. Lärare och elev

Riksdagen avslår motion 2004/05:Ju511.

11. Samlag med avkomling

Riksdagen avslår motion 2004/05:Ju24 yrkande 4.

Reservation 10 (m, fp, kd)

12. Smygfilmning m.m.

Riksdagen avslår motion 2004/05:Ju26 yrkandena 5 och 6.

Reservation 11 (m, fp, kd, c)

13. Översyn av sexköpsförbudet

Riksdagen avslår motion 2004/05:A321 yrkande 7.

Reservation 12 (m, fp, kd, c)

14. Förbud mot sexköp inom EU m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Ju368 och 2004/05:U306 yrkandena 2 och 8.

Reservation 13 (v)

15. Barnpornografibrottets rekvisit

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:K333 yrkande 2, 2003/04:Ju366, 2004/05:Ju25 yrkande 3, 2004/05:Ju362, 2004/05:Ju374 yrkande 2, 2004/05:Ju438 och 2004/05:Ju464.

Reservation 14 (m, fp, c)

Reservation 15 (kd)

16. Straffmätning och skadestånd vid barnpornografibrott m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Ju276, 2004/05:Ju330 yrkande 11 och 2004/05:Ju374 yrkande 7.

17. Avskaffad preskriptionstid för sexualbrott mot barn

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju451 yrkande 6.

Reservation 16 (kd)

18. Preskriptionstiden för barnpornografibrott

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:Ju23 yrkande 4, 2004/05:Ju24 yrkande 3 och 2004/05:Ju25 yrkande 2.

Reservation 17 (m, fp, kd, c)

19. Utvärdering av den nya sexualbrottslagstiftningen

Riksdagen avslår motion 2004/05:Ju23 yrkande 5.

Reservation 18 (m)

20. Kontaktförsök med barn på Internet

Riksdagen avslår motion 2004/05:Ju25 yrkande 4.

Reservation 19 (fp, kd, c)

21. Översyn av rättegångsbalken

Riksdagen avslår motion 2004/05:Ju26 yrkande 8.

Reservation 20 (c)

22. Utbildning inom rättsväsendet

Riksdagen avslår motion 2004/05:Ju25 yrkande 5.

Reservation 21 (fp, c)

23. Förebyggande arbete

Riksdagen avslår motion 2004/05:Ju26 yrkande 9.

Reservation 22 (c)

24. Statistik om sexuella övergrepp mot barn

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ju444 yrkande 13 och 2003/04:So504 yrkande 8.

Reservation 23 (fp, c)

25. Övriga motioner angående sexualbrott m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ju236 yrkandena 1 och 2, 2003/04:Ju261 yrkande 1, 2003/04:Ju297, 2003/04:Ju313 yrkandena 1–4, 2003/04:Ju314 yrkande 1, 2003/04:Ju318 yrkandena 1 och 2, 2003/04:Ju332 yrkandena 1–4, 2003/04:Ju348 yrkande 4, 2003/04:Ju350, 2003/04:Ju365, 2003/04:Ju444 yrkandena 11 och 14, 2003/04:Ju452 yrkande 1, 2003/04:Ju453 yrkandena 7 och 8, 2003/04:Ju474 yrkande 1, 2003/04:Ju479 yrkande 20, 2003/04:So419 yrkande 5, 2003/04:So504 yrkande 9, 2004/05:Ju229 yrkandena 1 och 2, 2004/05:Ju232 yrkandena 1 och 2, 2004/05:Ju309, 2004/05:Ju330 yrkandena

8, 9 och 12, 2004/05:Ju374 yrkandena 1 och 3–6, 2004/05:Ju393, 2004/05:Ju445 yrkande 1, 2004/05:Ju484 yrkandena 1–4 och 6, 2004/05:Ju502 och 2004/05:Sf319 yrkande 7.

Stockholm den 15 februari 2005

På justitieutskottets vägnar

Johan Pehrson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Johan Pehrson (fp), Britta Lejon (s), Rolf Olsson (v), Margareta Sandgren (s), Beatrice Ask (m), Lennart Nilsson (s), Helena Frisk (s), Peter Althin (kd), Jeppe Johnsson (m), Göran Norlander (s), Johan Linander (c), Joe Frans (s), Cecilia Magnusson (m), Kerstin Andersson (s), Leif Björnlod (mp), Christer Erlandsson (s) och Karin Granbom (fp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

1998 års Sexualbrottskommitté överlämnade i mars 2001 betänkandet Sexualbrotten – Ett ökat skydd för den sexuella integriteten och angränsande frågor (SOU 2001:14). Kommittén hade i uppdrag att göra en total översyn av sexualbrottsbestämmelserna, dvs. såväl det materiella innehållet som systematik, lagteknik och språk. I betänkandet föreslås en ny reglering av sexualbrotten samt förslag i angränsande frågor. Remissvaren finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr Ju2001/1805/L5).

Den del av betänkandet som behandlar kommitténs förslag till särskilda bestämmelser om straffansvar för människohandel för sexuella ändamål har lett till lagstiftning som trädde i kraft den 1 juli 2002 (prop. 2001/02:124, bet. 2001/02:JuU27, rskr. 2001/02:270, SFS 2002:436).

Vid rådet för rättsliga och inrikes frågor den 14–15 oktober 2002 nåddes en s.k. politisk överenskommelse om innehållet i ett rambeslut om åtgärder för att bekämpa sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi. Inom Justitiedepartementet utarbetades en promemoria om Sveriges antagande av rambeslutet (dnr Ju2003/4644/L5). Promemorian innehåller bl.a. en bedömning av de lagändringar som rambeslutet föranleder. Remissvaren finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr Ju2003/4644/L5). Riksdagen godkände utkastet till rambeslut den 16 december 2003 (prop. 2003/04:12, bet. 2003/04:JuU9, rskr. 2003/04:108). Rambeslutet antogs den 22 december 2003 (EUT L 13, 20.1.2004, s. 44). Rambeslutet finns i *bilaga 4*.

Inom Justitiedepartementet utarbetades en promemoria med utkast till ny lagstiftning angående sexualbrotten. Remissvaren finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr Ju2001/1805/L5).

I propositionen behandlas förslagen i 1998 års Sexualbrottskommittés betänkande, med undantag för de förslag som redan lett till lagstiftning. Vidare lämnas i propositionen förslag till de lagändringar som krävs för att fullgöra de åtaganden som följer av det ovan nämnda rambeslutet.

Regeringen har i huvudsak beaktat Lagrådets synpunkter. Regeringen har i några frågor gjort en annan bedömning än Lagrådet. Här kan nämnas Lagrådets synpunkter om en tänkbar uppmjukning av rekvisitet hjälplöst tillstånd i våldtäktsparagrafens andra stycke.

Regeringens lagförslag finns i *bilaga 2*.

Propositionen bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen presenteras förslag till en reformerad sexualbrottslagstiftning. Förslagen syftar till att öka skyddet mot sexuella kränkningar och att ytterligare förstärka den sexuella integriteten och självbestämmanderätten. De föreslagna ändringarna rör såväl avgränsningen av det kriminaliserade området och straffskalar som regler om domsrätt och preskription.

I propositionen föreslås genomgripande förändringar av bestämmelserna om sexualbrott. Det införs ett nytt 6 kap. i brottsbalken.

Bestämmelsen om våldtäkt utvidgas. Fler gärningar kommer i framtiden att bedömas som våldtäkt, till exempel genom att kravet på tvång sätts lägre och genom att de allvarligaste fallen av sexuellt utnyttjande arbetas in i våldtäktsbestämmelsen.

I syfte att ytterligare förstärka skyddet för barn och ungdomar mot att utnyttjas i sexuella sammanhang och för att särskilt markera allvaret i sexualbrott som riktar sig mot barn införs det särskilda straffbestämmelser om bl.a. våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn. Tillämpningsområdet för sådana brott utvidgas genom att kravet på tvång tas bort.

Förbudet mot köp av sexuella handlingar av barn skärps bl.a. genom att tillämpningsområdet utvidgas till att omfatta köp av sexuella handlingar av barn som sker under andra förhållanden än sådana som utgör rena prostitutionsförhållanden. Det införs en särskild straffbestämmelse med avseende på utnyttjande av barn för sexuell posering, vilken innebär att skyddet för barn och ungdomar mot att utnyttjas för sådant ändamål förstärks ytterligare. Tillämpningsområdet för bestämmelsen utvidgas. Straffet är böter eller fängelse i högst två år och för grova brott fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Sexköpslagen arbetas in i 6 kap. brottsbalken, och tillämpningsområdet utvidgas till att omfatta även den som nyttjar en sexuell tjänst som någon annan betalar för.

Därutöver höjs straffmaximum för brotten grovt sexuellt tvång, köp av sexuell handling av barn, grovt koppleri och grovt barnpornografibrott.

Dessutom föreslås förändringar i de svenska domsrätsreglerna och preskriptionsreglerna när det gäller sexuella övergrepp mot barn.

Kravet på dubbel straffbarhet för att i Sverige kunna döma för allvarliga i utlandet begångna sexualbrott mot barn under 18 år tas bort.

Det föreslås att preskriptionstiden för vissa sexualbrott mot barn förlängs på så sätt att preskriptionstiden börjar löpa först från den dag barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år. Bestämmelsen skall också omfatta det nya brottet om grovt utnyttjande av barn för sexuell posering samt straffbestämmelsen om koppleri.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 april 2005.

Utskottets överväganden

En ny sexualbrottslagstiftning

Allmänna utgångspunkter

Utskottets bedömning i korthet

I detta avsnitt ställer sig utskottet bakom det huvudsyfte regeringen redovisat för den föreslagna reformen av 6 kap. brottsbalken, nämligen att ytterligare förstärka och tydliggöra varje människas rätt till absolut personlig och sexuell integritet samt sexuellt självbestämmande. Vidare bör barns och ungdomars skydd mot att utsättas för sexuella kränkningar stärkas ytterligare.

Syftet med att kriminalisera sexuella övergrepp och andra sexuella kränkningar är givetvis – på samma sätt som med all annan kriminalisering – att motverka förekomsten av dem. Avsikten är dessutom att påverka människors värderingar och på så sätt understödja den allmänt omfattade insikten att sexuella övergrepp är skadliga och kränkande gärningar som måste bekämpas.

Utgångspunkten för den nu gällande lagstiftningen är att varje människa i varje situation har rätt att bestämma över sin egen kropp och sexualitet och att hans eller hennes önskan att inte ha samlag eller annat sexuellt umgänge ovillkorligen skall respekteras. När det gäller barn under 15 år är den sexuella självbestämmanderätten utan betydelse. Barn under 15 år har behov av ett absolut skydd mot sexuella handlingar. Även barn i åldern 15–18 år har behov av ett särskilt straffrättsligt skydd mot vissa sexuella handlingar, trots att de uppnått åldern för sexuellt självbestämmande. För såväl barn som vuxna är det skyddet för den personliga och sexuella integriteten som är det primära skyddsintresset bakom den nuvarande lagstiftningen.

Enligt utskottets mening får det inte råda någon som helst tvekan om att grundsynen bakom regleringen av sexualbrotten skall präglas av inställningen att varje människa har rätt att själv bestämma över sin egen kropp och sexualitet samt en ovillkorlig rätt att vara fredad från oönskade angrepp som kränker denna rätt. Kränkningen är den gemensamma nämnaren för alla sexualbrott. Genom att inte beakta den personliga och sexuella integriteten samt den sexuella självbestämmanderätten har förövaren av ett sexualbrott kränkt offret.

Enligt utskottets mening bör det huvudsakliga syftet med en reform av 6 kap. brottsbalken vara att ytterligare förstärka och tydliggöra varje människas absoluta rätt till personlig och sexuell integritet samt sexuellt självbestämmande. Vidare bör en reform syfta till att i lagstiftningen på olika

sätt ytterligare lyfta fram och förstärka skyddet för barn och ungdomar mot att utsättas för sexuella kränkningar. En reform bör vidare i allmänhet innebära en ytterligare fokusering på kränkningen som sådan vid övergrepp av olika slag.

Regeringen framhåller också just dessa frågeställningar i propositionen. Utgångspunkten för regeringens överväganden är att alla oavsett ålder har rätt till en oinskränkt kroppslig integritet och att leva fria från alla sexuella kränkningar samt att varje person, sedan han eller hon fyllt femton år, i princip själv skall bestämma över sin kropp och sexualitet.

Utskottet anser därför att det finns skäl att välkomna regeringens förslag. Till enskildheter i förslaget återkommer utskottet i det följande.

Utskottet vill emellertid framhålla att en av de grundläggande principerna i svensk straffprocessrätt är att den åtalade gärningen skall styrkas och att det är åklagaren som har bevisbördan i brottmål. Principen gäller alla typer av gärningar. En annan grundläggande princip är att en misstänkt person inte har någon skyldighet att lämna uppgifter till polis eller åklagare under förundersökningen. En tilltalad har också rätt att tga sig genom en rättegång. Beviskraven kan särskilt i fråga om mål om sexualbrott vara svåra att uppfylla. En ökad lagföring ställer stora krav på kunskap om och förståelse för målsägandens utsatta situation hos de aktörer som kommer i kontakt med målsäganden. Dessa krav måste samtidigt balanseras mot det oeftergivliga kravet på rättssäkerhet under hela rättsprocessen.

När det gäller olika frågor om bemötande av parter och bevispersoner i domstolen får å ena sidan det grundläggande kravet att domstolen skall förhålla sig objektiv och opartisk vid sin prövning av åtalet inte glömmas bort. Å andra sidan hindrar detta inte att domstolen i sin processledning bör låta sig vägledas av det förhållandet att personer som utsatts för ett sexuellt övergrepp har genomgått en traumatisk och förnedrande händelse som sätter djupa spår. Det är också en stor påfrestning för brottsoffret att gå igenom en förundersökning och rättegång. Kunskap om dessa mekanismer är avgörande för att garantera en rättssäker process. Mot denna bakgrund är det viktigt att rättsprocessen genomförs på ett korrekt och lyhört sätt. Ett led i detta är att se till att rättsprocessen inte glider in på frågor om offrets allmänna livsföring som saknar betydelse för prövningen av åtalet. Domstolen har enligt 46 kap. 4 § rättegångsbalken en skyldighet att se till att inget onödigt dras in i målet. Vidare skall rätten vid förhör avvisa frågor som uppenbart inte hör till saken eller som är förvirrande eller på annat sätt otillbörliga. Uppgifter som inte har betydelse för målet bör heller inte redovisas i domen.

Oaktat det nyss sagda händer det att relativt ingående frågor ställs till kvinnan om klädsel, sexuella erfarenheter och hennes allmänna livsföring, utan att det har någon betydelse för prövningen av åtalet. Att frågorna tillåts kan bero på slentrian men kan också ses som ett uttryck för att ett förlegat synsätt tillåts få genomslag i rättegången. Därför måste inte bara rättens ordförande, utan även åklagare, försvarare, ombud och andra som uppträ-

der inför rätten lägga vikt vid att undvika onödiga frågor och formuleringar som är eller kan uppfattas som kränkande, diskriminerande eller nedlåtande. Målsägandebiträdet har en viktig funktion att fylla i sammanhanget. Det förtjänar att påpekas att en målsägande till skillnad från ett vittne inte har någon skyldighet att svara på de frågor som ställs. En målsägande som upplever att en fråga är kränkande är alltså inte skyldig att svara på den.

Samtycke

Utskottets förslag i korthet

Utskottet anser i likhet med regeringen att den s.k. Bulgariendomen inte medför någon förpliktelse för Sverige enligt Europakonventionen att införa en våldtäktsbestämmelse baserad enbart på bristande samtycke. Utskottet avstyrker i detta avsnitt motionsyrkanden med krav på en utredning om ett sådant våldtäktsbrott, huvudsakligen med hänvisning till den fokusering en sådan reglering riskerar att medföra på våldtäktsoffret under rättegången.

Jämför reservation 1 (m, kd, c) och särskilt yttrande 1 (fp, v).

En grundläggande frågeställning vid utformningen av en ny sexualbrottslagstiftning är om de nya bestämmelserna bör utformas med utgångspunkt i ett uttryckligt krav på bristande samtycke.

I motionerna Ju22 (v), Ju23 (m), Ju24 (kd), Ju26 (c) och Ju271 (s) begärs att frågan om en våldtäktsbestämmelse baserad på bristande samtycke utreds. Motionärerna pekar huvudsakligen på betydelsen av Europadomstolens avgörande i det s.k. Bulgarienmålet.

Europadomstolens uppgift är att pröva om rättssystemen och rättstillämpningen i Europarådets medlemsstater är förenliga med de åtaganden som staterna gjort enligt Europakonventionen. Konventionens ålägganden kan följas på olika sätt. Det är alltså inte så att rättsreglerna måste vara desamma i alla länder. Det avgörande är att medlemsstaterna uppfyller sina åtaganden att ha rättssystem som säkerställer skyddet för enskildas rättigheter enligt konventionen, inte hur detta åstadkoms. Dessa är utgångspunkterna även i fråga om tolkningen av Bulgariendomen (Europadomstolens dom av den 4 december 2003 M.C. mot Bulgarien; ansökan nr 39272/98).

Bulgarienmålet avser i grunden en anmälan om våldtäkt i Bulgarien enligt vilken en 14-årig flicka gjorde gällande att hon hade blivit våldtagen av två män, 20 och 21 år gamla. En förundersökning inleddes men avskrevs sedermera med motiveringen att det inte hade visats att de båda männen hade använt våld eller hot. Det hade inte heller visats att flickan vid tillfället hade gjort motstånd eller försökt tillkalla hjälp. Vid Europadomstolen hävdade flickan att det bulgariska rättssystemet som helhet inte kunde anses ge ett tillräckligt effektivt skydd mot våldtäkt och andra sexuella övergrepp,

eftersom åtal endast kom i fråga i sådana fall där offret gjort aktivt motstånd. Hon gjorde också gällande brister i myndigheternas sätt att utreda det specifika ärendet och åberopade som grund för sin talan förbudet mot omänsklig eller förnedrande behandling i artikel 3 i konventionen och rätten till respekt för privatliv i artikel 8 i konventionen.

Europadomstolen framhöll i domen att medlemsstaterna enligt artiklarna 3 och 8 i konventionen har en positiv skyldighet att införa lagstiftning som effektivt bestraffar våldtäkt och att tillämpa denna lagstiftning på ett effektivt sätt genom brottsutredningar och åtal (p. 153). Den noterade vidare att det tidigare enligt olika länders lagstiftning om våldtäkt krävts bevis om att gärningsmannen utövat fysiskt våld och att offret gjort fysiskt motstånd, men att det senare kravet efter hand övergivits i europeiska länder. Domstolen konstaterade i stället att bristande samtycke används som grundläggande kriterium när frågan om våldtäkt prövas. Det var enligt domstolen fallet såväl i länder som valt att utforma sin lagstiftning med direkt krav på bristande samtycke som i länder som valt en utformning med krav på våld och hot. Mot bl.a. den bakgrunden sammanfattade domstolen att medlemsstaternas positiva skyldighet enligt konventionen numera får anses innebära en skyldighet att kriminalisera och effektivt lagföra sexuella handlingar som utförts utan samtycke även om offret inte gjort fysiskt motstånd (p. 156–159 och 166).

Vid sin prövning av målet fann Europadomstolen att den bulgariska regeringen inte hade redovisat någon rättspraxis eller doktrin som motbevisade klagandens påstående om att det bulgariska rättssystemet vid bedömning av straffansvar för våldtäkt framför allt fäster vikt vid om offret gjort fysiskt motstånd. Enligt domstolen var ett sådant förhållningssätt alltför snävt för att leva upp till de krav som Europakonventionen ställer på medlemsstaterna när det gäller effektiv lagföring av våldtäkt. Det bulgariska rättssystemet medgav alltså med en sådan tillämpning inte ett tillräckligt effektivt skydd mot våldtäkt och andra sexuella övergrepp. Domstolen fann därför att en kränkning av klagandens rättigheter enligt konventionen hade ägt rum.

Regeringen anför i propositionen att redan det förhållandet att Bulgariendomen avser en prövning i ett specifikt fall där domstolen haft att pröva om just det bulgariska rättssystemet kan anses leva upp till konventionens krav, påkallar viss försiktighet när det gäller möjligheten att dra generella slutsatser av avgörandet. Enligt regeringens bedömning kan Bulgariendomen inte tolkas så att Sverige, för att inte bryta mot konventionens krav, skulle vara skyldigt att utforma de svenska straffbestämmelserna om sexualbrott på ett visst specifikt sätt. Av Europadomstolens uttalanden följer nämligen att det inte är den bulgariska strafflagstiftningen i sig och utformningen av den som domstolen har invändningar mot. Domstolen konstaterar i stället att utformningen av den bulgariska våldtäktsbestämmelsen med krav på våld eller hot inte nämnvärt skiljer sig från utformningen av liknande bestämmelser i andra medlemsstaters lagstiftning. Det avgörande enligt domstolen är inte

hur länderna väljer att utforma sin lagstiftning utan på vilket sätt de i praktiken väljer att tillämpa den. Vad som är avgörande är vilken innebörd som ges begrepp som våld eller hot när de används i våldtäktsbestämmelser. Domstolen uttalar som exempel att kravet på "force" i vissa rättssystem är uppfyllt genom det faktum att gärningsmannen genomför en sexuell handling (sexual act) utan samtycke eller genom att han eller hon håller offrets kropp och påverkar denna för att genomföra den sexuella handlingen utan samtycke (se p. 169–171). Att som i det bulgariska fallet göra frågan om fysiskt motstånd till en huvudfråga vid prövningen av straffansvaret för våldtäkt var enligt domstolen inte förenligt med de krav som domstolen i sitt tidigare resonemang (se p. 153–163) slagit fast att konventionen ställer på medlemsstaterna. I Bulgariendomen pekar domstolen i stället på vikten av att i sådana mål utreda och göra en allsidig bedömning av alla föreliggande omständigheter. Mot bakgrund av det nu sagda är det regeringens uppfattning att ett bibehållande av våld eller hot som krav för straffansvar för våldtäkt mot vuxna inte i sig står i strid med den tolkning som Europadomstolen nu gjort av konventionen när det gäller skyddet mot sexuella övergrepp. Inte heller Lagrådet har – i anslutning till frågan om Bulgariendomens betydelse för svensk rätt – berört utformningen av första stycket i våldtäktsbestämmelsen där kravet på tvång regleras. Lagrådets synpunkter handlade i stället bl.a. om en tänkbar uppmjukning av rekvisitet hjälplöst tillstånd i paragrafens andra stycke. Till det sagda bör även läggas regeringens uttalande om utgångspunkten för såväl den nuvarande som den föreslagna sexualbrottslagstiftningen, dvs. att varje människas önskan att inte ha samlag eller annat sexuellt umgänge ovillkorligen skall respekteras. I rättsfallet NJA 2004 s. 231 har Högsta domstolen slagit fast att bristen på samtycke är det grundläggande kriteriet när frågan om våldtäkt och sexuellt tvång prövas. I praxis och förarbeten har också uttalats att kravet på tvång i våldtäktsbestämmelsen är uppfyllt om gärningsmannen betvingar offrets kroppsrörelser, t.ex. tvingar isär benen, eller om gärningsmannen håller fast offrets armar (se rättsfallen NJA 1988 s. 40 och 1993 s. 310). Vidare bör det framhållas att frågan om offret gjort motstånd saknar betydelse för tillämpningen av den svenska våldtäktsbestämmelsen. Med dessa utgångspunkter finns det enligt regeringens bedömning inte heller i övrigt skäl att ifrågasätta den föreslagna våldtäktsbestämmelsens överensstämmelse med vad Europadomstolen uttalat i Bulgariendomen.

Sammanfattningsvis innebär detta sålunda att den s.k. Bulgariendomen inte kan anses medföra någon förpliktelse enligt Europakonventionen för Sverige att införa en våldtäktsbestämmelse av visst specifikt innehåll, t.ex. en som enbart är baserad på frågan om bristande samtycke. Det finns dessutom flera skäl som med styrka talar emot att införa en samtyckesreglering.

Regeringen anför som skäl mot en sådan reglering bl.a. följande. Med utgångspunkt i att samtycket i en tänkt våldtäktsbestämmelse också skulle kunna avse tyst samtycke är det sannolikt att den misstänkte till sitt frekande ofta skulle åberopa att det förelegat ett sådant tyst samtycke från

offrets sida. Under utredningen av en sådan invändning kommer det att bli av särskilt intresse hur offret handlat och betett sig i övrigt i samband med gärningen. I sådana fall finns det en uppenbar risk att utredningen till stora delar kommer att koncentreras på offret. Även Lagrådet har pekat på en sådan risk. Frågor som rör hur offret markerade att hon eller han inte var intresserad av ett sexuellt umgänge blir då av avgörande betydelse. Vad som skett vid gärningen och vilket förhållande parterna hade eller hade haft skulle få en större betydelse än i dag för att bringa klarhet i om det föreläggat ett samtycke. Redan i dag kritiserar ofta från olika håll den fokusering på offret som kan förekomma i ett våldtäktsmål, när det centrala för bedömningen i stället borde vara vad den misstänkte har gjort. Det enligt regeringens mening viktigaste argumentet emot införande av en våldtäktsbestämelse baserad på bristande samtycke är just denna fokusering på offret. Vid en sammanvägning av de skäl som talar för och emot en ändring så att våldtäktsbestämmelsen baseras på endast ett bristande samtycke finner regeringen att någon sådan ändring inte bör komma till stånd. Kommittén har gjort samma bedömning och i princip alla remissinstanser har delat den bedömningen.

Av sexualbrottskommitténs redogörelse för engelsk rätt, som innehåller en bestämmelse om våldtäkt som baseras på bristande samtycke, framgår bl.a. att statistiken vad gäller polisanmälningar och åtal som avser misstanke om våldtäkt inte är bättre än i Sverige. Enligt kommittén ger det engelska exemplet också stöd för farhågor om de följer en reglering baserad endast på bristande samtycke kan få, nämligen den att offret hamnar i centrum för brottsutredningen (SOU 2001:14 s. 135 f.).

Utskottet delar regeringens uppfattning att den s.k. Bulgariendomen inte medför någon förpliktelse för Sverige att utforma sexualbrottslagstiftningen på något speciellt angivet sätt. Utskottet ansluter sig också i övrigt till de överväganden som regeringen gjort när det gäller lämpligheten av att uttryckligen bygga straffansvaret för våldtäkt enbart på frågan om bristande samtycke. Frågan övervägdes ingående av Sexualbrottskommittén, som inte fann skäl för en sådan reglering. Den övervägande andelen remissinstanser motsatte sig också en våldtäktsbestämmelse enbart baserad på bristande samtycke. I sammanhanget bör nämnas att regeringen i propositionen aviserar en översyn av den föreslagna sexualbrottslagstiftningen. Regeringen anför i denna del bl.a. att en uppföljning särskilt bör fokusera på våldtäktsbrottet och hur tillämpningen i det avseendet har fallit ut samt det särskilda skyddet för barn mot sexuella kränkningar. Men också andra frågor kan komma i fråga för en sådan uppföljning (prop. s. 24 f.). Mot bakgrund härav föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna Ju22, Ju23, Ju24, Ju26 och Ju271 i här behandlade delar.

En ny bestämmelse om våldtäkt

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet regeringens förslag till ny lydelse av våldtäktsparagrafen. Utskottet behandlar vidare motionsyrkanden med innebörd att ytterligare fall skall bli bedömda som s.k. utnyttjandefall. Slutligen behandlar utskottet motionsyrkanden med innebörd att möjligheten att bedöma en våldtäktsgärning som mindre grov avskaffas respektive att den frågan utreds samt att uttrycket ”mindre grovt” ersätts med uttrycket ”mindre allvarligt”. Utskottet tillstyrker regeringens förslag och avstyrker samtliga motionsyrkanden.

Jämför reservationerna 2–6 (m, fp, kd, c).

Normalfallet av våldtäkt

Våldtäktsbrottet föreslås i propositionen utvidgas så att det för straffansvar skall vara tillräckligt att gärningsmannen framtvingat den sexuella handlingen genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning. Vad gäller kravet på våld sänks det jämfört med nuvarande reglering. Enligt den föreslagna bestämmelsen räcker det med sådant våld som betecknas som våld mot person. När det gäller graden av hot innebär regeringens förslag att hot om brottslig gärning skall kunna leda till ansvar för våldtäkt, om övriga förutsättningar är uppfyllda. Detta innebär att det inte längre behöver vara frågan om hot av det slag som utgör ett s.k. råntvång, dvs. hot om omedelbart förestående våld mot liv eller hälsa eller annat mer betydelsefullt intresse. Även andra lindrigare former av hot kommer att kunna anses som tillräckliga för ansvar för våldtäkt. Som exempel på det senare kan nämnas att någon tvingar en annan person till samlag genom att börja slå sönder den andres tillhörigheter. Agerandet verkar här tvingande genom att det innefattar ett hot om fortsatt skadegörelse. Uttrycket ”sexuellt umgänge” ersätts med uttrycket ”sexuell handling”. Straffansvaret för våldtäkt skall liksom i dag, förutom samlag, omfatta varje annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag (1 § första stycket).

Utskottet välkomnar de förändringar av våldtäktsbestämmelsen som regeringens förslag innebär. Utskottet tillstyrker propositionen i denna del.

Hjälplöst tillstånd

I propositionen föreslås att tillämpningsområdet för våldtäkt utvidgas till att också omfatta fall där någon med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, berusning eller annan drog-

påverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i ett hjälplöst tillstånd. Begreppet vanmakt utmönstras ur lagtexten (1 § andra stycket).

I några motioner berörs rekvisitet "hjelplöst tillstånd" i 1 § andra stycket.

Sålunda begärs i motion Ju24 (kd) att rekvisitet "hjelplöst tillstånd" skall ersättas med "särskilt utsatt situation". I motion Ju26 (c) begärs att det sist i stycket skall läggas till "eller i en särskilt utsatt situation". Slutligen begärs i motion Ju25 (fp) en utredning om en utvidgning av rekvisitet "hjelplöst tillstånd". Motionärerna pekar på Lagrådets yttrande i denna del och anför att regeringens förslag riskerar att medföra att vissa straffvärda situationer kommer att falla utanför våldtäktsbestämmelsens tillämpningsområde.

Sexualbrottskommittén föreslog att våldtäktsbestämmelsen borde utvidgas till att omfatta även sådana sexuella övergrepp där gärningsmannen utnyttjar att ett brottsoffer, på grund av berusning eller ett liknande tillstånd, inte har förmåga att värja sig. Förslaget innebär att en viss del av den nuvarande bestämmelsen i 3 § om sexuellt utnyttjande flyttas till 1 §. Kommittén har motiverat denna utvidgning med att det finns brister i den nuvarande regleringen, då den i praktiken, oavsett gärningsmannens handlande, tycks leda till att offrets berusning får en avgörande betydelse för den rättsliga rubriceringen. Kommittén menar också att den sexuella kränkningen som ett offer i en sådan situation utsätts för är jämförbar med den som ett offer för våldtäkt utsätts för, varför straffvärdet bör vara lika högt i båda fallen. Mot en sådan ordning har riktats kritik av flera remissinstanser som menar att såväl systematiska som semantiska skäl talar för att de aktuella fallen, liksom i dag, bör hänföras till bestämmelsen om sexuellt utnyttjande.

Regeringen anför i propositionen att den i och för sig har förståelse för remissinstansernas synpunkter och kan instämma i att den av kommittén föreslagna ordningen innebär att den systematik som våldtäktsparagrafen är uppbyggd med delvis rubbas. Frågan är emellertid om det ändå kan finnas skäl att låta de nu aktuella fallen omfattas av våldtäktsbrottet, som avser de allvarligaste sexuella kränkningarna. För dessa fall av sexuellt utnyttjande gäller visserligen som regel att gärningsmannen inte behöver använda sig av något våld eller hot utan i stället kan dra fördel av och utnyttja att brottsoffret, på grund av berusning eller andra omständigheter, befinner sig i en så hjälplös eller utsatt situation att något våld eller hot inte är nödvändigt. I den senare situationen kan offret t.ex. vara helt ur stånd att försvara sig eller kanske ens uttrycka en vilja. Oavsett att något våld eller tvång i formell mening inte har förekommit i dessa sammanhang anser emellertid regeringen, i likhet med kommittén, att den sexuella kränkningen som offret i en sådan situation utsätts för är lika allvarlig som kränkningen vid en våldtäkt. Det kan därför i många fall framstå som stötande att ett sexuellt övergrepp mot en person som är så hjälplös eller befinner sig i en så utsatt situation att något våld i våldtäktsparagrafens mening inte behövs för att utföra gärningen inte kan betecknas som våldtäkt, utan tvärtom i stället i praktiken leder till att gärningsmannen döms för ett mindre allvarligt brott.

Regeringen ansluter sig därför, i likhet med flertalet remissinstanser, till kommitténs förslag att de nu aktuella fallen är så klandervärda att de också bör omfattas av våldtäktsbegreppet.

Lagrådet uttalade, bl.a. mot bakgrund av Bulgariendomen, att det kan övervägas att mjuka upp kravet på "hjälplost tillstånd" och låta bestämmelsen omfatta även det fallet att en person befinner sig i en särskilt utsatt situation.

Regeringen anför att kravet på att ett offer befinner sig i ett hjälplost tillstånd kan vara uppfyllt utan att fysisk oförmåga eller en förlust av kroppskontrollen föreläggat. Även att offret på grund av omständigheterna psykiskt upplever en oförmåga att värja sig kan konstituera ett hjälplost tillstånd (jfr rättsfallet NJA 1997 s. 538). Högsta domstolen har vidare i NJA 2004 s. 231 som ytterligare exempel på en situation som kan utgöra ett hjälplost tillstånd anför att någon som till följd av berusning eller drogpåverkan saknar hämningar. Att låta bestämmelsen omfatta även fall då en person funnit sig i en särskilt utsatt situation kan leda till svårigheter att avgränsa tillämpningsområdet. Här nämner regeringen att i straffbestämmelsen om människohandel i 4 kap. 1 a § brottsbalken används redan ett snarlikt rekvisit, nämligen "med utnyttjande av någons utsatta belägenhet" (se prop. 2003/04:11). Rekvisitetet används där i en helt annan kontext och avser ett flertal situationer, t.ex. att någon befinner sig i vanmakt, lider av förstånds-handikapp, är beroende av den som tillhandahåller honom eller henne narkotika eller befinner sig i ett ekonomiskt skuldförhållande. Den betydelse rekvisitetet fått i det sammanhanget är inte lämplig i det nu angivna avseendet. Dessutom kan vissa utsatta situationer redan i dag omfattas av begreppet hjälplost tillstånd. Det valda begreppet hjälplost tillstånd ger också utrymme för ytterligare förtydliganden och tolkning i praxis. Regeringen anser därför att övervägande skäl talar emot att i lagtexten föra in begreppet särskilt utsatt situation.

Utskottet välkomnar den av regeringen föreslagna utvidgningen av våldtäktsbestämmelsens tillämpningsområde till de s.k. utnyttjandefallen. Det bör påpekas att i den nu behandlade delen av våldtäktsbestämmelsen, som avser de s.k. utnyttjandefallen, befriar inte samtycke från ansvar. Utskottet delar regeringens bedömning att vissa avgränsningsproblem kan uppstå om begreppet särskilt utsatt situation skulle ingå som rekvisit i våldtäktsbrottet. Mot bakgrund härav tillstyrker utskottet regeringens förslag i denna del och avstyrker motionerna Ju24 och Ju26 i här behandlade delar. Enligt utskottets mening föreligger det i dagsläget inte skäl att initiera någon utredning rörande denna fråga, bl.a. mot bakgrund av den av regeringen aviserade utvärderingen av den nya sexualbrottslagstiftningen. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion Ju25 i här behandlad del.

Mindre grov våldtäkt

Det föreslås i propositionen inga förändringar i våldtäktsbrottets straffskalar. Minimistraffet är två år och maximistraffet sex år. Är brottet, med hänsyn till omständigheterna vid brottet, att anse som mindre grovt skall straffet bestämmas till fängelse i högst fyra år (1 § tredje stycket). Regeringens förslag innebär bl.a. att det nuvarande uttrycket "mindre allvarligt" ersätts med uttrycket "mindre grovt".

Några motioner berör förslaget i 1 § tredje stycket om möjligheten att bedöma en våldtäktsgärning som mindre grov. En motsvarande bestämmelse finns i dag i 1 § andra stycket. Sålunda begärs i motion Ju26 (c) att det inte skall finnas någon straffskala för mindre grova fall utan dessa skall bedömas vara av normalgraden. Motionärerna framhåller att en våldtäkt alltid är en mycket allvarlig kränkning av brottsoffret och att det därför inte bör finnas något utrymme för att bedöma en sådan gärning som mindre grov. I motion Ju23 (m) begärs att uttrycket mindre grovt skall ersättas med uttrycket mindre allvarligt. Motionärerna pekar på den inkonsekvens som kommer att uppstå mellan regleringarna av våldtäkt mot vuxna respektive mot barn och det bristande förtroende för lagstiftningen som detta kan komma att medföra. I motion Ju22 (v) begärs en utredning om slopande av möjligheten att döma någon för mindre grov våldtäkt. Motionärerna framhåller bl.a. att bestämmelsen riskerar att påverka anmälningsbenägenheten.

Regeringen anför i propositionen att den nu föreslagna utvidgningen av våldtäktsbestämmelsen innebär att ett jämfört med i dag tämligen stort antal gärningar kommer att kunna bedömas som våldtäkt. Förflyttningen av utnyttjandefallen från nuvarande 3 § om sexuellt utnyttjande till 1 § om våldtäkt innebär en straffskärpning för dessa fall. Även om utgångspunkten givetvis är att de gärningar som nu flyttas in i våldtäktsbestämmelsen, och som omfattar många vitt skilda situationer, som huvudregel har ett mycket högt straffvärde kan det inte uteslutas att det även kan förekomma fall som i och för sig är straffvärda och väl bör omfattas av benämningen våldtäkt, men för vilka ett minsta straff om fängelse i två år är alltför ingripande. Som exempel kan nämnas fall där en gärningsman otillbörligt utnyttjar det förhållandet att brottsoffret sover och genomför en sexuell handling som inskränker sig till att könsdelarna kommer i beröring med varandra. Utöver den kränkning som övergreppet i sig innebär förekommer inte några förödmjukande eller förnedrande inslag. Gärningen avbryts av att brottsoffret vaknar och gör klart att han eller hon inte är intresserad av något sexuellt umgänge och gärningsmannen upphör med sina närmanden. Enligt regeringens bedömning bör det mot bakgrund av det anförda även i fortsättningen finnas en möjlighet att döma för våldtäkt enligt en mindre sträng straffskala. Regeringen vill i detta sammanhang understryka att den aktuella bestämmelsen även fortsättningsvis bör tillämpas med restriktivitet. För lagstiftaren finns det emellertid inte någon möjlighet att förutse alla de situationer som kan komma att omfattas av bestämmelsen. För att undvika orimliga resultat i rättstillämpningen bör därför möjligheten att döma enligt

en lägre straffskala finnas kvar även i en reformerad lagstiftning. Avsikten är dock inte att få till stånd någon mildare straffvärdebedömning än den som för närvarande förekommer för våldtäktsbrott.

Lagrådet har anfört att inte heller uttrycket ”mindre grovt” går fritt från kritik, eftersom uttrycket kan föra tanken till brott som är mindre grova än brott som enligt fjärde stycket skall bedömas som grov våldtäkt, dvs. brott av normalgraden. Lagrådet har också påpekat att uttrycket ”mindre allvarligt” förekommer i den föreslagna 5 §, även om de ringa fallen där har getts en särskild brottsrubrik, sexuellt utnyttjande av barn. Av dessa skäl föreslår Lagrådet att man använder uttrycket ”mindre allvarligt” i 1 § tredje stycket. Regeringen har i och för sig förståelse för Lagrådets bedömning men anser trots detta att uttrycket mindre grovt språkligt sett är att föredra framför mindre allvarligt, som kan leda tankarna fel. Dessutom framstår, enligt regeringens mening, risken för feltolkning som mycket liten med tanke på de straffskalor som föreskrivs i våldtäktsbestämmelsen och hänvisningen i tredje stycket till första och andra styckena. Enligt regeringen talar alltså övervägande skäl för att uttrycket ”mindre allvarligt” ersätts med ”mindre grovt”. För att det inte skall råda något tvivel om vilken brottsrubriceringen är för de nu aktuella fallen bör emellertid rubriceringen ”våldtäkt” komma till direkt uttryck i lagtexten.

Sammanfattningsvis anser regeringen sålunda att våldtäktsparagrafen även i fortsättningen bör innehålla en bestämmelse med möjlighet att döma för våldtäkt enligt en lindrigare straffskala. Med hänsyn till den föreslagna utvidgningen av våldtäktsbestämmelsen bör enligt regeringens mening våldets eller hotets art inte längre lyftas fram som en omständighet som skall beaktas särskilt vid bedömningen. Den bedömningen bör i stället göras utifrån en objektiv prövning av samtliga omständigheter vid gärningstillfället. Liksom enligt den nuvarande lagstiftningen skall förhållandet mellan offret och gärningsmannen sakna självständig betydelse för frågan om ett brott skall hänföras till den nu aktuella bestämmelsen.

Utskottet delar regeringens bedömning att det även i framtiden bör finnas en möjlighet att döma för våldtäkt enligt en lindrigare straffskala, särskilt mot bakgrund av den föreslagna utvidgningen av våldtäktsbestämmelsens tillämpningsområde. Som regeringen anfört talar övervägande skäl för att ersätta rekvisitet ”mindre allvarligt” med begreppet ”mindre grovt”. Det bör understrykas att bestämmelsen även i framtiden bör tillämpas restriktivt. Det föreligger inte tillräckliga skäl att nu initiera en utredning om ett eventuellt borttagande av det föreslagna tredje stycket. Regeringen har som framgått ovan aviserat en utvärdering av den nya sexualbrottslagstiftningen och anger i propositionen att den särskilt skall fokusera på våldtäktsbrottet. Mot bakgrund härav tillstyrker utskottet regeringens förslag i dessa delar och avstyrker motionerna Ju22, Ju23 och Ju26 i här behandlade delar.

Grov våldtäkt

Tillämpningsområdet för när en våldtäkt kan bedömas som grov utvidgas enligt regeringens förslag genom att det nuvarande kravet på "livsfarligt våld" ersätts med det lägre kravet "om våldet eller hotet varit av särskilt allvarlig art". Vid bedömningen av om ett våldtäktsbrott är grovt skall också särskilt beaktas om fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet (1 § fjärde stycket). Regeringen anför i propositionen att den, i likhet med flera remissinstanser, delar kommitténs bedömning att det nu finns behov av att något utvidga tillämpningsområdet för grov våldtäkt. En sådan ordning får också anses överensstämma väl med den allmänt sett strängare syn på sexualbrotten som gjorts sig gällande under senare år.

Utskottet välkomnar den något utvidgade möjligheten att bedöma en våldtäktsgärning som grov, som regeringens förslag innebär. Utskottet tillstyrker propositionen i denna del.

Lagförslagen i övrigt och ikraftträdande

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om ikraftträdande och övriga lagförslag, dock med ett förtydligande i den av regeringen föreslagna bestämmelsen om ansvarsfrihet i vissa fall.

Jämför särskilda yttrandet 2 (mp).

Vad gäller förslagen i övrigt i propositionen syftar även de till att öka skyddet mot sexuella kränkningar och att ytterligare förstärka den sexuella integriteten och självbestämmanderätten.

I syfte att ytterligare förstärka skyddet för barn och ungdomar mot att utnyttjas i sexuella sammanhang och för att särskilt markera allvaret i sexualbrott som riktar sig mot barn införs det särskilda straffbestämmelser om bl.a. våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn. Straffansvaret utvidgas genom att kravet på tvång tas bort.

Förbudet mot köp av sexuella handlingar av barn skärps bl.a. genom att tillämpningsområdet utvidgas till att omfatta köp av sexuella handlingar av barn som sker under andra förhållanden än sådana som utgör rena prostitutionsförhållanden. Det införs en särskild straffbestämmelse med avseende på utnyttjande av barn för sexuell posering, vilken innebär att skyddet för barn och ungdomar mot att utnyttjas för sådant ändamål förstärks ytterligare. Det straffbara området utvidgas. Straffet är böter eller fängelse i högst två år och för grova brott fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Sexköpslagen arbetas in i 6 kap. brottsbalken och tillämpningsområdet utvidgas till att omfatta även den som nyttjar en sexuell tjänst som någon annan betalar för.

Därutöver höjs straffmaximum för bl.a. brotten grovt sexuellt tvång, grovt koppleri och för grovt barnpornografibrott.

Dessutom föreslås förändringar i de svenska domsrättsreglerna och preskriptionsreglerna när det gäller sexuella övergrepp mot barn.

Kravet på dubbel straffbarhet för att i Sverige kunna döma för allvarliga i utlandet begångna sexualbrott mot barn under 18 år tas bort.

Det föreslås att preskriptionstiden för vissa sexualbrott mot barn förlängs på så sätt att preskriptionstiden börjar löpa först från den dag barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år. Bestämmelsen skall också omfatta det nya brottet om grovt utnyttjande av barn för sexuell posering samt straffbestämmelsen om koppleri.

Regeringen föreslår i 14 § en ansvarsfrihetsregel som delvis motsvarar den nuvarande åtalbegränsningsregeln i 13 §. I författningskommentaren anför regeringen bl.a. att bestämmelsen är tillämplig vid följande brott, när de riktar sig mot barn under 15 år, nämligen sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering och sexuellt ofredande. Om det vid dessa brott är uppenbart att gärningen inte inneburit något övergrepp mot barnet skall inte dömas till ansvar. Vid bedömningen skall enligt bestämmelsen hänsyn tas till den ringa skillnaden i ålder och utveckling mellan den som har begått gärningen och barnet samt omständigheterna i övrigt. Avsikten är att bestämmelsen skall tillämpas med stor restriktivitet. För att något övergrepp inte skall ha skett erfordras att barnet i ålder befinner sig nära gränsen för den sexuella självbestämmanderätten, dvs. 15 år. Den som har begått gärningen bör endast vara obetydligt äldre och kommit obetydligt längre i sin mognad. Vidare bör hänsyn tas till omständigheterna i övrigt, i första hand parternas relation till varandra och omständigheterna under vilka den sexuella handlingen företogs. Det krävs naturligtvis att barnet deltagit i den sexuella handlingen helt frivilligt, dvs. utan att tvång eller någon annan form av otillbörlig påverkan har använts. Gärningar begångna mot någon som står under fostran av eller har ett liknande förhållande till gärningsmannen eller gärningar mot en person för vars vård eller tillsyn gärningsmannen skall svara på grund av en myndighets beslut torde inte kunna omfattas av ansvarsfrihetsregeln (prop. s. 152 f.).

Regeringen föreslår att lagändringarna träder i kraft den 1 april 2005.

Konstitutionsutskottet uttalade under riksmötet 1975/76 att som allmän riktlinje bör gälla att en författning skall träda i kraft först efter erforderligt rådrum för information om författnings innehåll m.m. Utskottet förordade att planeringen av arbetet med nya lagar och andra författningar sker med utgångspunkt i att om möjligt minst fyra veckor bör förflyta mellan en författnings kungörande och dess ikraftträdande (bet. 1975/76:KU51 s. 8). Under riksmötet 1995/96 uttalade konstitutionsutskottet att en aspekt som var av särskilt intresse i sammanhanget var till vem författningarna riktar sig. Konstitutionsutskottet ansåg att det var av särskild vikt att författningar som riktar sig till enskilda publiceras i god tid innan de träder i kraft (bet. 1995/96:KU30 avsnitt 5). Konstitutionsutskottet har i årets

granskningsbetänkande vidhållit sina tidigare uttalanden att författningar i normalfallet inte bör komma ut från trycket senare än fyra veckor före ikraftträdandet (bet. 2004/05:KU10 s. 50).

Utskottet delar regeringens bedömning om omfattningen av den föreslagna ansvarsfrihetsregeln. Utskottet föreslår dock ett förtydligande i den föreslagna 14 § för att det inte skall råda någon tvekan om att bestämmelsen endast är tillämplig i de fall där brottsoffret är under 15 år. Ändringen framgår av utskottets lagförslag i *bilaga 3*. När det gäller frågor om ikraftträdande av författningar delar utskottet konstitutionsutskottets bedömningar. Det finns inte skäl att föreslå ett tidigare ikraftträdandedatum än den 1 april 2005.

Utskottet har intet att anföra rörande propositionens lagförslag i övrigt. Utskottet tillstyrker propositionen i dessa delar.

Ytterligare utvidgning av våldtäktsbrottet, m.m.

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsyrkanden med förslag om att samtliga som deltagit i ett sexuellt övergrepp skall kunna dömas för våldtäkt och att detsamma skall gälla den som köper sex av en prostituerad, med vetskap om att hon tvingats till detta. Vidare behandlas ett yrkande med begäran om förtydliganden rörande vilken grad av tvång som avses i 6 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken. Utskottet avstyrker motionerna, huvudsakligen med hänvisning till gällande rätt.

Jämför reservationerna 7–9 (m, c).

I några motioner framförs att vissa förfaranden bör kunna bedömas som våldtäkt. Vidare begärs vissa andra förtydliganden i lagtexten. Sålunda begärs i motion Ju26 (c) att samtliga som deltagit i ett sexuellt övergrepp skall kunna dömas för våldtäkt, oavsett i vilken utsträckning respektive gärningsman deltagit i övergreppet. I motion Ju26 begärs vidare att den som köper sex av en prostituerad, medveten om att hon tvingats till prostitution av t.ex. en människohandlare, skall kunna dömas för våldtäkt. I motion Ju23 (m) begärs att regeringen skall återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tydliggör vilken grad av tvång som krävs i 6 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken för att rekvisiten för respektive brott skall anses vara täckta.

En grundläggande straffrättslig princip är att var och en för sig skall bedömas efter sitt handlande och efter det uppsåt som ligger honom eller henne till last. Det kan leda till att ett händelseförlopp som innefattar två eller flera personers agerande – som vid en ytlig betraktelse framstår som likartade – kan leda till olika domslut för de inblandade gärningsmännen. Denna princip är lagfäst i 23 kap. 4 § brottsbalken.

Vad gäller motionärernas önskemål i Ju26 kan nämnas att det i och för sig torde vara möjligt att åtala och döma flera personer som deltagit i en gruppvåldtäkt för att i sällskap och i samråd ha utfört gärningen under förutsättning att var och en av gärningsmännen uppfyller rekvisiten för våldtäktsbrottet. Om de förutsättningarna inte föreligger avseende någon eller flera av de inblandade torde det vara möjligt att i vissa fall åtala de personerna för medhjälp till grov våldtäkt. En person som döms för medhjälp till grov våldtäkt kan ådömas ett långt fängelsestraff. Utskottet vill också framhålla att det i rättspraxis finns exempel på att samtliga som medverkat vid ett våldtäktsbrott kan dömas för våldtäkt (se RH 2004:58). Högsta domstolen beviljade inte, efter överklagande av den tilltalade, prövningstillstånd, i följd varav hovrättens dom vann laga kraft (Högsta domstolens mål B 3233-04).

Utskottet anser att gällande regler medger en nyanserad straffmätning. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion Ju26 i här behandlad del.

Om en sexköpare otillbörligt utnyttjar det förhållandet att en prostituerad befinner sig i ett sådant hjälplöst tillstånd som avses i 6 kap. 1 § andra stycket brottsbalken kan ansvar för våldtäkt komma i fråga under förutsättning att sexköparen har insikt om de förhållanden som konstituerar det hjälplösa tillståndet. För våldtäkt kan dömas även, i fall som omfattas av 1 § första stycket, om tvångshandlingen utförs av någon annan än den som utför den sexuella handlingen, förutsatt att den senare haft uppsåt till, dvs. känt till, tvånget. En utvidgning av våldtäktsbestämmelsens tillämpningsområde i enlighet med motionärernas önskemål synes kunna leda till svåra tillämpningsproblem. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion Ju26 i här behandlad del.

När det slutligen gäller motion Ju23 noterar utskottet att den föreslagna och av utskottet tillstyrkta våldtäktsbestämmelsens första stycke innebär att den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar en person till samlag eller till att företa eller tåla en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt. Utskottet noterar vidare att bestämmelsen om sexuellt tvång i 2 § innebär att den som, i annat fall än som avses i 1 § första stycket, genom olaga tvång förmår en person att företa eller tåla en sexuell handling, döms för sexuellt tvång. Utskottet anser inte att det behövs något förtydligande i lagtexten. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion Ju23 i här behandlade del.

Lärare och elev samt samlag med adoptivbarn

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet ett motionsyrkande med begäran om ett återinförande av det absoluta förbudet mot samlag mellan lärare och elever i åldersgruppen 15–18 år. Vidare behandlar utskottet ett yrkande om att brottet samlag med avkomling även skall omfatta samlag mellan adoptivförälder och adoptivbarn. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna med hänvisning till innehållet i gällande rätt respektive en framtida översyn av brottet samlag med avkomling.

Jämför reservation 10 (m, fp, kd).

I motion Ju511 (kd) begärs att det år 1984 avskaffade absoluta förbudet mot samlag mellan lärare och elever i åldersgruppen 15–18 år skall återinföras.

Enligt regeringens förslag döms – för *sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning* till fängelse i högst två år – den som förmår en person att företa eller tåla en sexuell handling genom att allvarligt missbruka att personen befinner sig i beroendeställning till gärningsmannen (6 kap. 3 §). Förslaget motsvarar i gällande rätt, i nu aktuellt avseende, bestämmelsen om sexuell utnyttjande i 6 kap. 3 § brottsbalken. För att en beroendeställning skall föreligga krävs, liksom enligt gällande rätt, att det är fråga om ett avhängighetsförhållande mellan gärningsmannen och den mot vilken brottet riktas. Beroendeställningen kan t.ex. ha sin grund i ekonomiska mellanhavanden eller i ett anställnings- eller lydnadsförhållande. Den kan också grundas på förhållandet mellan en på kriminalvårdsanstalt intagen person och en tjänsteman där. Ställningen kan även vara av annat slag. Någon ändring i sak är alltså inte avsedd i dessa hänseenden.

Som framgår ovan har utskottet tillstyrkt propositionen i denna del.

I samband med avskaffandet av det generella straffansvaret för lärare att ha sexuell umgänge med elever uttalade utskottet att det delade regeringens uppfattning att den dåvarande regleringen gick för långt (bet. 1983/84:JuU25 s. 18 f.). Utskottet uttalade vidare bl.a. att utgångspunkten när bestämmelsen infördes var att lärare hade en ställning som var ägnad att för elever skapa ett beroendeförhållande till lärare. Enligt utskottet kunde man inte utgå från att det då, år 1984, i alla skiftande skolformer och i alla konkreta situationer fanns ett sådant beroendeförhållande mellan lärare och elev att det var motiverat med ett straffsanktionerat, absolut förbud i det angivna hänseendet. I de fall där straffansvaret tedde sig befogat kunde det enligt utskottets mening regelmässigt sägas att läraren grovt missbrukat elevens beroendeställning.

Utskottet har ingen annan uppfattning än när det absoluta förbudet för sexuella handlingar mellan lärare och elev avskaffades, dvs. att straffvärda fall omfattas av den föreslagna bestämmelsen i 6 kap. 3 § brottsbalken. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion Ju511.

I motion Ju24 (kd) föreslås att samlag mellan adoptivföräldrar och adoptivbarn skall omfattas av straffbestämmelsen rörande samlag med avkomling. Motionärerna pekar på bl.a. det förhållandet att såväl biologiska som adoptivbarn, i arvsrättsligt hänseende, kan komma att stå i beroendeställning till såväl sina föräldrar som respektive far- och morföräldrar.

Enligt den föreslagna lydelsen av 6 kap. 7 § brottsbalken döms den, i de fall någon av bestämmelserna i 6 kap. 1–6 §§ inte är tillämplig, som har samlag med eget barn eller dess avkomling för *samlag med avkomling* till fängelse i högst två år. I motsvarande fall döms den som har samlag med helsyskon för *samlag med syskon* till fängelse i högst ett år. – Bestämmelsen reglerar samlag mellan vissa släktingar och motsvarar nuvarande 6 kap. 6 §. Någon saklig förändring har inte gjorts i förhållande till gällande rätt. Som en konsekvens av att begreppet sexuellt umgänge utmönstrats ur 6 kap. brottsbalken rubriceras brotten numera *samlag med avkomling* respektive *samlag med syskon*.

Som framgår ovan har utskottet tillstyrkt propositionen i denna del.

Enligt Sexualbrottskommittén motiverar i och för sig redan arvsgenetiska skäl de nu aktuella straffbuden. Det finns också vissa etiska skäl för kriminaliseringen. Detta eftersom kriminaliseringen medför en förstärkning av den allmänt rådande uppfattningen att det är skadligt och förkastligt med sexuella handlingar mellan närstående, men också för att den allmänna djupt omfattade tabuföreställningen om incest bör respekteras. Enligt kommittén har det inte framkommit något som ger tillräcklig anledning att föreslå någon ändring i sak av bestämmelsen.

Regeringen anför att ett flertal remissinstanser framfört betydande kritik mot kommitténs bedömning. Vissa anser att tillämpningsområdet bör utvidgas medan andra anser att paragrafen bör upphävas. Kritiken ger vid handen att en rad komplicerade frågor behöver övervägas. En sådan fråga är huruvida bestämmelsen över huvud taget bör finnas kvar. Om regleringen skall finnas kvar bör frågan om vilken grund den vilar på, liksom frågan om regleringens närmare omfattning övervägas ingående. Regeringen anser sig inte ha ett sådant beredningsunderlag att det är lämpligt att föreslå några förändringar av bestämmelsen, varför frågan bör övervägas närmare. I avvaktan på en sådan översyn anser regeringen att regleringen bör finnas kvar (prop. s. 83 f.).

Utskottet delar regeringens uppfattning att straffstadgandet bör bli föremål för en översyn och förutsätter att frågan om en utvidgad kriminalisering i enlighet med motionärernas önskemål blir föremål för ingående överväganden i den kommande översynen. Med detta uttalande anser utskottet att motion Ju24 får anses vara tillgodosedd i här behandlad del.

Smygfilmning m.m.

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet ett motionsyrkande om kriminalisering av smygfilmning. Vidare behandlar utskottet ett yrkande om att elektronisk spridning utan samtycke av känsliga bilder bör bedömas som sexuellt ofredande. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena med hänvisning till pågående utrednings- och beredningsarbete.

Jämför reservation 11 (m, fp, kd, c).

I motion Ju26 (c) begärs att regeringen återkommer till riksdagen med lagförslag som innebär att s.k. smygfilmning kriminaliseras. Vidare föreslås att elektronisk spridning av känsliga bilder eller filmer utan den avbildades samtycke bör bedömas som sexuellt ofredande. Motionärerna pekar på den kränkning det innebär för brottsoffren att både ovetande bli fotograferade, när de t.ex. befinner sig i duschen, och därutöver drabbas av att dessa bilder eller filmer görs tillgängliga för ett stort antal människor på Internet.

Vad gäller smygfilmning har Högsta domstolen i rättsfallet NJA 1996 s. 418 uttalat att det inte finns något generellt förbud att utan samtycke fotografera en enskild person.

När det sedan gäller spridning på Internet av kränkande fotografier eller film utan målsägandens samtycke finns underrättsavgöranden som avser falska kontaktannonser på Internet samt spridande av kränkande fotografier till grannar och liknande som bedömts som grovt förtal. Vidare finns ett tingsrättsavgörande där gärningsmannen utöver kränkande bilder angett målsägandens e-postadress. Detta bedömdes som sexuellt ofredande.

Regeringens förslag till ny lydelse av brottet *sexuellt ofredande* återfinns i 6 kap. 10 §. Bestämmelsen skall omfatta den som sexuellt berör ett barn under femton år eller förmår barnet att företa eller medverka i någon handling med sexuell innebörd. Den skall också omfatta den som blottar sig för någon annan på ett sätt som är ägnat att väcka obehag eller annars genom ord eller handlande ofredar en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet. Bestämmelsen skall vara subsidiär i förhållande till straffbestämmelserna om våldtäkt, sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, samlag med avkomling, samlag med syskon, utnyttjande av barn för sexuell posering och köp av sexuell handling av barn. Paragrafen motsvarar delar av nuvarande 7 § första stycket och 7 § tredje stycket och är tillämplig både när det gäller gärningar som riktar sig mot barn och gärningar som riktar sig mot vuxna. Kriminaliseringens räckvidd i dessa delar är avsedd att vara i princip densamma som tidigare (prop. s. 148 f.).

Som framgår ovan har utskottet tillstyrkt propositionen i denna del.

Utskottet konstaterar att de av motionärerna berörda frågeställningarna inte är föremål för direkta överväganden i propositionen.

I betänkandet Sexuell exploatering av barn i Sverige (SOU 2004:71) redovisas bl.a. att det för sexuellt ofredande krävs att offret varit medvetet om handlingen. Små barn som fotograferas pornografiskt är inte medvetna om att de utsätts för brott, varför åtal inte kan väckas för sexuellt ofredande. Utredningen anför att regeringen bör överväga om bl.a. detta förhållande bör föranleda någon ytterligare översyn av 6 kap. brottsbalken (s. 193). Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Det bör i sammanhanget också redovisas att den parlamentariskt sammansatta Integritetsskyddskommittén (dir. 2004:51) har i uppdrag att bl.a. kartlägga och analysera sådan lagstiftning som berör den personliga integriteten samt överväga om det, vid sidan av befintlig lagstiftning, behövs generellt tillämpliga bestämmelser till skydd för den personliga integriteten och i så fall lämna förslag på en sådan reglering. Det kan röra sig om straffbestämmelser eller skadeståndssanktionerade regler. I direktiven anges olika exempel på vad som kan utgöra kränkningar av den personliga integriteten, bl.a. nämns olovlig ljudupptagning, fotografering och filmupptagning. Kommittén får, om den anser det lämpligt, lämna ett eller flera delbetänkanden. Kommittén skall slutredovisa sitt arbete senast den 30 mars 2007.

Utskottet, som inte vill föregripa det pågående berednings- och utredningsarbetet, föreslår att riksdagen avslår motion Ju26 i här behandlade delar.

Översyn av sexköpsförbudet, m.m.

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet ett motionsyrkande om en översyn av sexköpsförbudet. Vidare behandlar utskottet yrkanden om att Sverige inom EU skall verka bl.a. för att ett sexköpsförbud skall gälla i samtliga unionens medlemsländer. Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden med hänvisning huvudsakligen till redan genomförda åtgärder och pågående arbete.

Jämför reservationerna 12–13 (m, fp, kd, v, c) och särskilda yttrandet 3 (mp).

I propositionen föreslås att lagen (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster upphävs och i stället införs en ny bestämmelse i brottsbalken, 6 kap. 11 §, som behandlar köp av sexuella tjänster. Bestämmelsen överensstämmer i huvudsak med den nuvarande lagen, men det kriminaliserade området utsträcks till att omfatta, förutom den som skaffar sig en tillfällig

sexuell förbindelse mot ersättning, även den som nyttjar en tillfällig sexuell förbindelse som någon annan betalar. För att tydliggöra att det för straffansvar räcker att vid ett enstaka tillfälle skaffa eller låta skaffa sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning ändras brottsbenämningen från *köp av sexuella tjänster* till *köp av sexuell tjänst*. Detta innebär inte någon ändring i sak (prop. s. 103 och 150). En motsvarande bestämmelse rörande barn som inte fyllt 18 år med rubriceringen *köp av sexuell handling av barn* föreslås i 6 kap. 9 §. Maximistrafket i 9 § föreslås bli fängelse två år och i 11 § fängelse sex månader.

Som framgår ovan tillstyrker utskottet propositionen i denna del.

I några motioner berörs sexköpsförbudet och åtgärder mot prostitution inom Europeiska unionen.

Sålunda begärs i motion A321 (mp) en översyn av sexköpsförbudet för att se vilka effekter det fått för prostitutionen och de prostituerade. I motion Ju368 (v, -) begärs att regeringen inom Europeiska unionen driver frågan om ett prostitutionsfritt EU. Motionärerna pekar bl.a. på att vissa länder legaliserat eller är på väg att legalisera prostitution. Liknande förslag framställs i motion U306 (kd). Motionärerna föreslår där att regeringen bör verka inom EU för att det genomförs opinionsbildande åtgärder som riktas mot sexköpare och potentiella sexköpare. Vidare föreslås att regeringen inom unionen bör verka för att hindra liberaliseringsvågen inom EU rörande synen på prostitution.

Brottsförebyggande rådet gjorde en utvärdering av sexköpslagen efter att den varit i kraft under ett år (BRÅ-rapport 2000:4). Vissa av de tillämpningsproblem som BRÅ påpekade behandlades av Sexualbrottskommittén. Kommitténs överväganden ligger till grund för regeringens förslag i dessa delar.

Socialstyrelsen presenterade en rapport i augusti 2000 om prostitutionen i Sverige under åren 1998–1999 (SoS-rapport 2000:5). Uppdraget att kartlägga prostitutionen hade framför allt sin bakgrund i kriminaliseringen av köp av sexuella tjänster (SOU 2001:14 s. 307 f.). Socialstyrelsen har därefter i lägesbeskrivningen *Kännedom om prostitution 2003* följt upp frågan om prostitutionens omfattning och utveckling. I lägesbeskrivningen anges bl.a. att gatuprostitutionen uppges vara mindre omfattande än när sexköpsförbudet infördes. Sexköparna i gatumiljön uppges ha blivit färre och trafiken i samband med gatuprostitutionen mindre omfattande i de tre storstäderna.

Den av regeringen aviserade översynen av den nya sexualbrottslagstiftningen kan komma att omfatta den nya regleringen av sexköpsförbudet.

Regeringen har därutöver i beslut den 21 oktober 2004 gett en interdepartemental arbetsgrupp i uppdrag att utarbeta ett förslag till en nationell handlingsplan för det fortsatta arbetet med att bekämpa prostitution och handel med människor för sexuella ändamål, särskilt kvinnor och barn (N2004/7678/JÄM). Handlingsplanen skall omfatta bl.a. åtgärder för förebyggande av prostitution och handel med människor för sexuella ändamål,

särskilt kvinnor och barn. Vidare skall en utveckling ske av arbetet inom rättsväsendet, polisen och socialtjänsten mot prostitution och handel med människor för sexuella ändamål. En skrivelse om handlingsplanen är planerad att överlämnas till riksdagen under hösten 2005.

Utskottet kan i dagsläget inte se några bärande skäl för att initiera en översyn av sexköpsförbudet beaktande bl.a. Socialstyrelsens nyligen presenterade lägesbeskrivning och regeringens kommande handlingsplan. Utskottet föreslår mot bakgrund härav att riksdagen avslår motion A321 i här behandlad del.

Vad gäller åtgärder mot prostitution inom EU har utskottet tidigare behandlat liknande yrkanden. Utskottet konstaterade då att regeringen driver ett aktivt arbete inom EU mot människohandel och prostitution. Mot bakgrund av det arbete som regeringen bedrev inom EU fann utskottet då inte skäl föreligga för något initiativ från riksdagens sida (bet. 2002/03:JuU5 s. 11).

Den ovan nämnda handlingsplanen för det fortsatta arbetet med att bekämpa prostitution och handel med människor för sexuella ändamål, särskilt kvinnor och barn, skall även inbegripa insatser på EU-nivå.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om att det är viktigt att Sverige är drivande inom EU i kampen mot prostitution och dess skadeverkningar. Mot bakgrund av det arbete som regeringen bedriver i dessa frågor inom EU får motionerna Ju368 och U306 anses tillgodosedda i dessa delar.

Barnpornografibrottets rekvisit, m.m.

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsyrkanden som rör barnpornografibrottet. I motionerna föreslås bl.a. en översyn av brottets ålders- och innehavsrekvisit samt att preskriptionstiden förlängs. Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden med hänvisning till pågående beredningsarbete inom Regeringskansliet.

Jämför reservationerna 14–17 (m, fp, kd, c).

I propositionen föreslår regeringen att straffmaximum för grovt barnpornografibrott höjs från fängelse fyra år till sex år. Straffskärpningen föreslås för att Sverige skall uppfylla de åtaganden som följer av EU:s rambeslut om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi. Regeringen anför även att det utifrån sakliga utgångspunkter finns skäl för en sådan straffskärpning. Någon generell höjning av straffen för grovt barnpornografibrott är dock inte avsedd (prop. s. 118 f.).

Som framgår ovan tillstyrker utskottet propositionen i denna del.

En stort antal motionsyrkanden berör barnpornografibrottet och sammanhängande frågor.

Sålunda begärs i motionerna 2003/04:Ju366 (kd), Ju362 (kd, m, fp, v, c), Ju438 (kd) och Ju464 (kd) en allmän översyn av barnpornografibrottets rekvisit. Motionärerna pekar bl.a. på det behov av en översyn av brottet som den snabba tekniska utvecklingen medfört. I motionerna Ju25 (fp) och Ju374 (c) framhålls särskilt barnpornografibrottets åldersrekvisit. Motionärerna åberopar särskilt vissa domstolsuttalanden som grund för en översyn av brottet i den delen. Behovet av en översyn rörande innehavsrekvisitet framhålls i motion 2003/04:K333 (kd, v, c, mp). Motionärerna pekar bl.a. på det förhållandet att det inte är straffbart att lagra bilder på s.k. cyberhårddiskar.

I motion Ju330 (c) föreslås att elektronisk spridning av barnpornografi tydligare än i dagsläget skall vara en försvårande omständighet vid straffmätningen. Motionärerna framhåller att den elektroniska spridningen innebär en ytterligare allvarlig kränkning av barnet, särskilt mot bakgrund av att bilderna under mycket lång tid kan finnas tillgängliga för pedofiler på Internet.

Förlängd preskriptionstid för barnpornografibrott efterfrågas i motionerna Ju23 (m), Ju24 (kd) och Ju25 (fp). Motionärerna hävdar bl.a. att en förlängd preskriptionstid ökar möjligheterna att lagföra de personer som ursprungligen spridit barnpornografien. I motion 2003/04:Ju451 (kd) föreslås att preskriptionstiden tas bort, alternativt förlängs, för alla sexualbrott mot barn.

I motion Ju374 (c) föreslås att barnpornografibrott skall vara skadeståndsgrundande.

Rikskriminalpolisens arbete mot barnpornografi berörs i motion Ju276 (s). Motionärerna föreslår att polisen utvecklar den nuvarande "tipskanalen" till en s.k. nationell hotline för bekämpande av barnpornografi på Internet och pekar bl.a. på den "Hotline" som för närvarande drivs av Rädda Barnen.

Utredningen om kunskap om sexuellt exploaterade barn i Sverige avgav betänkandet Sexuellt exploatering av barn i Sverige (SOU 2004:71) i juni 2004. I betänkandet uppmanas regeringen bl.a. att utreda ett antal frågor som rör barnpornografibrottet. Det handlar t.ex. om frågor om brottet skall vara skadeståndsgrundande och om den kränkning spridningen av barnpornografiska bilder innebär för barnen t.ex. kan föranleda åtgärder rörande preskriptionstiderna för sexualbrott mot barn. Vidare berörs barnpornografibrottets ålders- och innehavsrekvisit. Slutligen berör utredningen Rädda Barnens EU-finansierade "Hotline", som ger allmänheten möjlighet att anmäla barnpornografiskt material som de hittat på Internet. De utåtriktade arbetsmetoder som Rädda Barnen använt bör enligt utredningen tas till vara av polisen när Rädda Barnens projekt avslutas under år 2005. Det bör enligt utredningen vara lika enkelt att tipsa polisen om barnpornografi som att tipsa tullen om narkotika (SOU 2004:71 s. 193 f.). Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Utskottet delar motionärernas uppfattning om vikten av att barnpornografibrottet är så heltäckande som möjligt och möjliggör en effektiv bekämpning av denna allvarliga och för barnen mycket kränkande brottslighet. Som framgår ovan har utredningen påtalat ett översynsbehov beträffande i princip samtliga frågeställningar som motionärerna tar upp. Utskottet har inhämtat att det fortsatta översynsarbetet har påbörjats inom Regeringskansliet. Utskottet förutsätter att beredningen av här aktuella frågor bedrivs skyndsamt, men vill inte föregripa regeringens ställningstaganden i dessa frågor. Mot bakgrund härav får här behandlade motioner anses tillgodosedda.

Övrigt

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlar utskottet motionsyrkanden om bl.a. en tydlig tidsplan för den aviserade utvärderingen av den nya sexualbrottslagstiftningen, kriminalisering av kontaktförsök med barn på Internet och en översyn av rättegångsbalken i syfte att förbättra den psykosociala miljön för våldtäktsoffer under rättegången. Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga yrkanden med hänvisning bl.a. till pågående utredningsarbete, en kommande handlingsplan och pågående arbete inom rättsväsendet.

Jämför reservationerna 18—23 (m, fp, kd, c).

Utvärdering av den nya sexualbrottslagstiftningen

I motion Ju23 (m) begärs att den utvärdering regeringen aviserat av den nya sexualbrottslagstiftningen skall redovisas när den varit i kraft i två år. Motionärerna framhåller mot bakgrund av bl.a. vissa remissinstansers kritik mot regeringens förslag samt delar av Lagrådets yttrande att det är önskvärt att redan nu fastställa en tydlig tidsplan för uppföljningsarbetet.

Regeringen anför i denna del bl.a. att bestämmelserna i 6 kap. brottsbalken behandlar ämnen som berör de allra flesta människor på ett djupt personligt plan. Det är mot den bakgrunden självklart att regleringen fortlöpande är föremål för diskussion och utveckling. Lagstiftaren har därför anledning att överväga bestämmelsernas avgränsning och undersöka om straffvärda beteenden tillkommit, ökat i omfattning eller blivit kända. Synen på och kunskapen om sexualbrotten förändras och utvecklas över tiden och det är givetvis viktigt att lagstiftningen följer den förändringen. Det finns också skäl att fortlöpande följa utvecklingen på området för att vara uppmärksam på om tillämpningen av lagstiftningen står i överensstämmelse med dess syfte. Om lagstiftningen brister i effektivitet eller det visar sig att det saknas skydd på områden där ett sådant behövs skall dessa brister undanröjas. Det är därför självklart att regeringen kommer att följa tillämpningen av de lagändringar som nu föreslås och hur praxis utvecklats i dessa

hänseenden. Detta förutsätter emellertid att bestämmelserna har varit i kraft en sådan tid att det finns underlag för att bedöma och utvärdera regleringen. En utgångspunkt bör vara att en uppföljning kan initieras inom ett par år (prop. s. 24 f.).

Utskottet välkomnar regeringens förslag att den nya sexualbrottslagstiftningen skall utvärderas. En lagstiftning kan, särskilt på detta område, inte vara statisk. Nya samhällsföreteelser och utvecklingen på en rad områden kan medföra krav på lagstiftningsåtgärder. Många av de motioner som behandlas i betänkandet ger uttryck för ett sådant synsätt. För att en utvärdering skall vara meningsfull och utgöra en bra grund för eventuella nya lagstiftningsåtgärder är det viktigt att den lagstiftning som blir föremål för översynen har varit i kraft under sådan tid att korrekta slutsatser kan dras. Enligt utskottets mening är det för tidigt att presentera en utvärdering redan två år efter det att lagändringarna trätt i kraft. Mot bakgrund härav föreslår utskottet att riksdagen avslår motion Ju23 i här behandlad del.

Kriminalisering av kontaktförsök med barn på Internet

I motion Ju25 (fp) begärs att vuxnas sexkontaktförsök med unga på Internet kriminaliseras, oavsett om ersättning utlovats eller utgetts av den vuxne. Motionärerna framhåller att det är oacceptabelt att polisen inte kan ingripa mot sådana kontaktförsök med barn och pekar på att liknande förfaranden i England kriminaliserats som s.k. *grooming*.

Utskottet har inhämtat att det i den engelska Sexual Offences Act 2003 finns ett straffstadgande rörande "Meeting a child following sexual grooming etc". Något förenklat innebär bestämmelsen att om en person över 18 år avsiktligt träffar eller reser för att träffa en person under 16 år som den vuxne träffat eller kommunicerat med, t.ex. på Internet, minst två gånger tidigare och avser att vid mötet begå vissa angivna gärningar, t.ex. andra brott enligt den angivna Sexual Offences Act 2003, döms den vuxne till viss angiven påföljd.

Regeringen har, som framgått ovan, aviserat en utvärdering av den nya sexualbrottslagstiftningen. Om den av motionärerna beskrivna företeelsen ökar i omfattning och medför beaktansvärda risker för barn att utsättas för sexuella övergrepp utgår utskottet från att frågeställningen blir föremål för överväganden i samband med den aviserade utvärderingen.

Utskottet – som inte anser att det behövs någon åtgärd från riksdagens sida – föreslår att riksdagen avslår motion Ju25 i här behandlad del.

Översyn av rättegångsbalken

I motion Ju26 (c) begärs att det görs en översyn av rättegångsbalken i syfte att förbättra den psykosociala miljön för brottsoffren i rättssalen. Motionärerna pekar på att många våldtäktsoffer lider under rättegången och beskriver det som att utsättas för en andra våldtäkt.

Jämställdhetsombudsmannen Claes Borgström har av Justitiedepartementet fått i uppdrag att bl.a. undersöka hur den som utsatts för ett sexuellt övergrepp upplever brottsutredningen och den fortsatta rättsprocessen samt överväga och lämna förslag på vad som kan göras för att minska påfrestningarna på målsäganden under hela rättsprocessen med bibehållna rättssäkerhetskrav (dnr Ju2004/5535/P). Uppdraget skall redovisas senast den 15 augusti 2005.

I regleringsbrevet för budgetåret 2005 för Domstolsverket ges verket i uppdrag att bl.a. redovisa de åtgärder som vidtagits för att säkerställa ett korrekt bemötande av brottsoffer i domstol, bl.a. kvinnor som utsatts för olika former av sexualbrott.

Utskottet, som noterar att de ovan redovisade regeringsuppdragen ligger i linje med motionärernas önskemål, anser att motion Ju26 får anses tillgodosedd i här behandlad del.

Utbildningsinsatser inom rättsväsendet

I motion Ju25 (fp) begärs utbildningsinsatser inom rättsväsendet avseende sexualbrott. Motionärerna framhåller att ökade kunskaper om sexualbrotten och deras effekter på brottsoffren kan leda till såväl bättre bemötande av brottsoffren som fler fällande domar.

Av Domstolsverkets årsredovisning för år 2003 framgår bl.a. följande. Domstolsväsendet är som kunskapsorganisation beroende av en kontinuerlig satsning på kompetensutveckling och detta har därför varit ett prioriterat område under år 2003. Men eftersom behoven har varit större än vad tillgängliga medel har tillåtit har prioriteringar mellan viktiga insatser fått göras. Den huvudsakliga inriktningen under år 2003 har varit att bibehålla och utveckla de utbildningsprogram som byggts upp för nyutnämnda ordinarie domare, fiskaler och notarier liksom även ledarskapsutbildningen och den återkommande utbildningen för domare, föredragande och domstolssekreterare. Besparingskraven under verksamhetsåret har medfört bl.a. att ett antal seminarier och kurser inte har kunnat genomföras (Domstolsverkets Årsredovisning 2003 s. 20).

I budgetpropositionen för år 2005 anförde regeringen att Domstolsväsendet som kunskapsorganisation är beroende av en kontinuerlig satsning på kompetensutveckling. Det är angeläget att Domstolsverkets arbete med att utveckla och bibehålla kompetensen inom domstolsväsendet fortsätter (prop. 2004/05:1 utg.omr. 4. Rättsväsendet s. 124).

I den av Domstolsverket framtagna utbildningsplanen, vilken skulle följas från år 2000, framgår bl.a. följande rörande ordinarie domare. Utbildningsplanen innebär stora förändringar jämfört med tidigare förhållanden. För att säkerställa en hög kompetens i domstolarna innehåller planen obligatoriska såväl grundläggande som återkommande utbildningsinsatser. Enligt planen skall utbildningen kompletteras med fördjupnings- och specialkurser.

I regleringsbrevet för budgetåret 2005 för Domstolsverket ges verket i uppdrag att bl.a. redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att säkerställa att domstolsverksamheten håller hög kvalitet. Vidare skall verket redovisa bl.a. de insatser som gjorts i enlighet med den framtagna utbildningsplanen och åtgärder som vidtagits för att säkerställa ett korrekt bemötande av brottsoffer i domstol, bl.a. kvinnor som utsatts för olika former av sexualbrott.

Utskottet har inhämtat att Domstolsverket för närvarande genomför en utbildningssatsning avseende den nya sexualbrottslagstiftningen. Utbildningen omfattar 50 ordinarie domare och kommer att vara genomförd någon gång under våren 2005. Det finns planer på ytterligare utbildningsinsatser rörande den nya sexualbrottslagstiftningen längre fram i tiden. Domstolsverket har vidare, efter förfrågan från ett antal domare, under hösten 2004 inlett ett utbildningsprogram rörande humanjuridik vari ingår bl.a. sexualbrottslagstiftningen. Programmet omfattar i dagsläget 30 domare.

I regleringsbrevet för budgetåret 2005 för Åklagarmyndigheten anges att myndigheten genom fortsatt verksamhetsutveckling skall säkerställa att åklagarnas brottsbekämpning effektiviseras avseende bl.a. vålds- och sexualbrott, främst begångna mot kvinnor och barn.

I regleringsbrevet för budgetåret 2005 för Rikspolisstyrelsen ges styrelsen i uppdrag att i årsredovisningen redovisa och kommentera bl.a. de åtgärder som polismyndigheterna vidtagit för att ytterligare höja polisens kompetens i brottsofferarbetet.

Utskottet har behandlat liknande yrkanden vid ett flertal tillfällen, senast i samband med behandlingen av budgetpropositionen för år 2005. Utskottet uttalade i samband härmed, den 25 november 2004, bl.a. att utskottet instämde i vad som anförts i motionerna om betydelsen av att de anställda inom rättsväsendets olika myndigheter har hög kompetens. Utskottet såg det också som självklart att de som kommer i kontakt med myndigheterna, t.ex. brottsoffer och vittnen, skall få ett korrekt och professionellt bemötande från myndighetsföreträdare. Utskottet konstaterade samtidigt att det inom rättsväsendets olika myndigheter kontinuerligt vidtas omfattande åtgärder för att öka kompetensen hos all personal. Myndigheterna uppmärksammar också betydelsen av goda rutiner och ett bra bemötande av dem som kommer i kontakt med rättsväsendets myndigheter. Även om mycket alltså har gjorts och görs ute på rättsväsendets myndigheter för att tillgodose dessa behov är det angeläget att ansträngningarna intensifieras under de kommande åren. Åtgärder för att höja kompetensen och uppfylla skyldigheter i detta avseende bör prioriteras inom ramen för respektive myndighets anslag och vara ett självklart inslag i verksamheten. Arbetet skall bedrivas målmedvetet och vidtagna åtgärder redovisas (bet. 2004/05:JuU1 s. 25 f.).

Utskottet har samma uppfattning som tidigare, dvs. att det delar motionärernas uppfattning om vikten av såväl hög kompetens hos rättsväsendets företrädare som ett bra och värdigt bemötande av bl.a. sexualbrottsoffer.

Mot bakgrund härav och med beaktande av de insatser som görs i dessa frågor finner utskottet inte skäl föreligga för något initiativ från riksdagens sida. Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion Ju25 i här behandlad del.

Förebyggande arbete mot sexualbrott

I motion Ju26 (c) framhålls vikten av ett kontinuerligt förebyggande arbete mot sexualbrott. Motionärerna pekar bl.a. på det viktiga arbetet med att förändra nedvärderande attityder mot kvinnor samt forskning om vad som får personer att begå sexualbrott.

Utskottet, som delar motionärernas uppfattning om vikten av förebyggande arbete mot och kunskap om sexualbrott, kan konstatera att regeringen vidtagit en rad åtgärder på detta område de senaste åren. I sammanhanget kan nämnas det ovan nämnda arbetet med en nationell handlingsplan för det fortsatta arbetet med att bekämpa prostitution och handel med människor för sexuella ändamål, särskilt kvinnor och barn (dnr N2004/7678/JÄM). Av underlaget till den arbetsgrupp som arbetar med handlingsplanen framgår bl.a. att regeringens övergripande mål med jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män skall ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter inom alla väsentliga områden i livet. Vidare framgår att regeringen sedan länge prioriterat bekämpningen av alla former av mäns våld mot kvinnor och våld mot barn inklusive arbetet mot prostitution och handel med människor för sexuella ändamål på både nationell, regional och internationell nivå. Handlingsplanen skall omfatta åtgärder för bl.a. förebyggande av prostitution och särskilda ytterligare förebyggande åtgärder för att motverka efterfrågan på människor, särskilt kvinnor och barn, för prostitution och handel med människor för sexuella ändamål. Vidare skall planen omfatta åtgärder för utveckling av arbetet inom rättsväsendet och socialtjänsten mot prostitution och handel med människor för sexuella ändamål.

Utredningen Ombildning av Rikskvinnocentrum avgav i december 2004 betänkandet Nytt nationellt kunskapscentrum – ombildning av RKC (SOU 2004:117). I betänkandet föreslås bl.a. ett nytt nationellt centrum som skall vara en permanent statlig verksamhet samt ett kunskaps- och resurscenter om mäns våld mot kvinnor och våld i samkönade relationer. Centrumets övergripande mål skall vara att motverka våld mot kvinnor och verka för att våldsutsatta kvinnor får ett adekvat bemötande och stöd. Centrumet skall uppmärksamma kvinnor som misshandlats och våldtagits, barn som bevittnar våld och män som misshandlar och våldtar. I betänkandet framhålls att centrumet i sina utbildningar samt vid insamling av forskning och spridande av information skall uppmärksamma bl.a. gruppen män som misshandlar och våldtar (SOU 2004:117 s. 100).

Utskottet finner, mot bakgrund av det arbete som pågår och med beaktande av de förslag som lämnats i utredningsbetänkandet, inte skäl föreligga för några initiativ från riksdagens sida. Utskottet föreslår därför att riksdagen avslår motion Ju26 i här behandlad del.

Statistik om sexuella övergrepp mot barn

I motionerna 2003/04:Ju444 (fp) och 2003/04:So504 (fp) begärs förbättrad statistik om sexuella övergrepp mot barn. Motionärerna pekar på att det av statistiken inte går att utläsa hur stor del av polisanmälningarna rörande sexuella övergrepp mot barn under 15 år som leder till lagföring i domstol och att det inte går att utläsa hur stor del av dessa brott som begås inom familjen.

Av den officiella kriminalstatistiken framgår bl.a. hur många av samtliga brottsanmälningar rörande brott enligt 6 kap. 1–7 §§ där målsäganden var under 15 år. Vidare framgår av statistiken rörande samma grupp målsägande hur många av de anmälningarna som under år 2003 ledde till bl.a. beslut om åtal respektive åtalsunderlåtelse (tabell 170). Det framgår inte av statistiken hur många av dessa anmälningar som ledde till fällande domar.

Utskottet har tidigare uttalat behov av en förbättrad kriminalstatistik, se bl.a. betänkande 2003/04:JuU1 s. 37.

I budgetpropositionen för år 2005 redovisade regeringen att det inom rättsväsendets myndigheter pågår arbete med att utveckla ett nytt sätt att strukturera informationen om brott (STUK). Tanken är att denna struktur på sikt skall ersätta dagens brottskodningssystem. Genom STUK skall det bli möjligt att registrera fler uppgifter om brottet, vilket innebär bl.a. bättre möjligheter att erhålla information om brottsoffrets kön m.m. Regeringen anförde vidare bl.a. att det är viktigt att statistiken utvecklas löpande men att det är osäkert vad alla de systemförändringar som är på gång innebär för dess utveckling och kvalitet. Det förekommer fortfarande kvalitetsbrister i statistiken. Det är av största vikt att samtliga myndigheter inom rättsväsendet som bidrar med underlag till statistiken tar sitt ansvar i det arbetet. Justitiedepartementet avser att noga följa utvecklingen för att se om ytterligare åtgärder behöver vidtas.

Utskottet vidhåller sina tidigare uttalanden om vikten av en förbättrad kriminalstatistik i allmänhet. Mot bakgrund av det omfattande arbete som pågår på detta område behövs ingen åtgärd från riksdagens sida, och utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ju444 och 2003/04:So504 i här behandlade delar.

Övriga motioner angående sexualbrott m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motioner som väcktes under den allmänna motionstiden åren 2003 och 2004 och som rör sexualbrotten. Utskottet konstaterar att frågorna som tas upp i motioner behandlats, direkt eller indirekt, i de föregående avsnitten.

Flera motioner som väcktes under allmän motionstid åren 2003 och 2004 tar upp olika frågor om sexualbrottslagstiftningen, barnpornografibrottet och preskription.

Behovet av en översyn av sexualbrottslagstiftningen och beredningen av Sexualbrottskommitténs förslag och tas upp i motionerna 2003/04:Ju261 (kd) och 2003/04:So419 (v).

I ett antal motioner berörs några grundläggande straffprocessuella frågor. Sålunda begärs i motion Ju502 (s) att det i våldtäktsmål införs omvänd bevisbörda, dvs. att den åtalade skall bevisa att han är oskyldig. En reglering som innebär omvänd bevisbörda för vissa omständigheter i våldtäktsmål, t.ex. samtycke till fysiska skador och/eller förnedring, förordas i motion 2003/04:Ju332 (c). I motionerna 2003/04:Ju365 (s) och 2003/04:Ju453 (kd) begärs att domstolen *endast* skall bedöma gärningsmannens agerande i våldtäktsmål. Motionärerna framhåller att brottsoffrets beteende respektive sexualhistoria inte skall tillåtas påverka domstolens överväganden vid bedömningen av om åtalet är styrkt.

Några av motionerna tar upp frågor kring våldtäktsparagrafen. Sålunda föreslås i motion Ju330 (c) att våldtäktsbestämmelsen skall baseras på en samtyckesreglering. I motionerna 2003/04:Ju332 (c), 2003/04:Ju444 (fp), 2003/04:Ju453 (kd) och 2003/04:Ju479 (fp) begärs att våldtäktsparagrafen även skall omfatta fall där brottsoffret av olika skäl befinner sig i ett hjälplöst tillstånd. I motion 2003/04:Ju332 begärs vidare att samtliga som deltagit i ett sexuellt övergrepp skall kunna dömas för våldtäkt, oavsett på vilket sätt var och en av förövarna deltagit i övergreppet. Det föreslås i motion 2003/04:Ju348 (c) att en person som köper sexuella tjänster med vetskap om att den andra personen tvingats till sådan verksamhet skall kunna dömas för våldtäkt. Krav på skärpt minimistraff för våldtäkt framförs i motion 2003/04:Ju332.

Vad gäller sexuella övergrepp mot barn föreslås i motionerna Ju229 (kd), Ju330 (c) och Ju374 (c) att dessa särregleras i brottsbalken och, i den förstnämnda motionen, att straffen skall skärpas. I motion Ju374 föreslås vidare en utökad kriminalisering av förberedelse till sexuella övergrepp mot barn.

I några motioner föreslås att vissa förfaranden skall bedömas som sexuellt ofredande eller ofredande. Det gäller sådana handlingar som att filma någon utan dennes vetskap, motion Ju393 (fp), och att utan samtycke elektroniskt sprida känsliga bilder eller filmer, motionerna Ju330 och Ju374.

Ett antal motioner tar upp frågor kring lagen (1998:408) om köp av sexuella tjänster. Sålunda föreslås i motion 2003/04:Ju297 (kd) att lagen skall inarbetas i brottsbalken. I motion 2003/04:Ju452 (v) föreslås en utvidgad kriminalisering i enlighet med Sexualbrottskommitténs förslag. Skärpta straff för sexköp föreslås i motionerna 2003/04:Ju236 (kd), 2003/04:Ju474 (fp), Ju232 (kd) och Ju445 (fp). En kriminalisering av försäljning av sex föreslås i motionerna 2003/04:Ju313 (kd), 2003/04:Ju314 (fp) och Ju484 (kd). Vidare föreslås en utvärdering av lagen i motion 2003/04:Ju350 (s).

I ett antal motioner tas frågor om preskription upp.

Sålunda föreslås i motion Ju309 (kd) att preskriptionstiden för sexualbrott tas bort. Fördubblad preskriptionstid för sexualbrott mot barn föreslås i motion 2003/04:Ju318 (c). Yrkanden om förlängd preskriptionstid för barn framställs även i motionerna 2003/04:Ju444, 2003/04:So504 och Sf319 (samtliga fp). I motion Ju374 (c) föreslås förlängd preskriptionstid för barnpornografibrott.

Utskottet kan konstatera att de ämnen som tagits upp i de nu aktuella motionerna redan behandlats, direkt eller indirekt, i föregående avsnitt. Utskottet hänvisar därför till vad som anförts där. Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga här behandlade motionsyrkanden.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Utredning om en samtyckesreglering, punkt 1 (m, kd, c)

av Beatrice Ask (m), Peter Althin (kd), Jeppe Johnsson (m), Johan Linander (c) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om en utredning rörande en samtyckesreglering. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:Ju22 yrkande 1, 2004/05:Ju23 yrkande 1, 2004/05:Ju24 yrkande 1 och 2004/05:Ju26 yrkande 3 och bifaller delvis motion 2004/05:Ju271 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Europadomstolens s.k. Bulgariendom har medfört en omfattande debatt i Sverige huruvida det skall införas en våldtäktsbestämmelse enbart baserad på bristande samtycke. En stor del av Lagrådets yttrande berör den domen.

Frågan om en eventuell samtyckesreglering är komplicerad och kan beröra grundläggande straffprocessuella frågeställningar, t.ex. frågan om bevisbördans placering.

Våldtäktsmål medför redan i dagsläget att rättsväsendet har att hantera svåra bevisfrågor. Det gäller t.ex. i mål när gärningsmannen invänder att brottsoffret samtyckt till samlag, medan kvinnan å andra sidan uppger att hon känt sig hotad eller tvingad till den sexuella handlingen. Om teknisk eller annan muntlig bevisning saknas i de fallen är det svårt för åklagaren att få en fällande dom. Beroende på hur en samtyckesreglering utformas är det inte säkert att domstolarnas uppgift underlättas. – Det är i sammanhanget viktigt att poängtera att grundläggande rättssäkerhetskrav aldrig får efterges.

En våldtäktsbestämmelse baserad på bristande samtycke riskerar, med oförändrade regler avseende bevisbördans placering, att ytterligare sätta fokus på målsägandens agerande. Å andra sidan är det inte otänkbart att en genomtänkt och väl formulerad våldtäktsbestämmelse av sådan innebörd kan få andra positiva följder. Förtydliganden kan t.ex. göras rörande innebör-

den av befintliga beviskrav. Det är vidare möjligt att en sådan reglering kan leda till ökad anmälningsbenägenhet och i slutändan fler fällande domar. Frågan om en våldtäktsbestämmelse baserad på bristande samtycke bör därför bli föremål för ytterligare överväganden i en ny utredning.

Det får ankomma på regeringen att låta utreda en våldtäktsbestämmelse baserad på bristande samtycke i enlighet med vad vi här anför.

Det anförda innebär att vi, i relevanta delar, ställer oss bakom här behandlade motionsyrkanden.

2. Hjälplost tillstånd, punkt 2 (kd)

av Peter Althin (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen beslutar, i enlighet med vad som anføres i reservationen, att uttrycket "hjälplost tillstånd" skall ersättas med uttrycket "särskilt utsatt situation" i 6 kap. 1 § andra stycket brottsbalken. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju24 yrkande 2, bifaller delvis proposition 2004/05:45 i denna del och avslår motion 2004/05:Ju26 yrkande 4.

Ställningstagande

Jag välkomnar regeringens förslag att utvidga våldtäktsbestämmelsen till att omfatta även de s.k. utnyttjandefallen. Regeringens förslag innebär dock att vissa gärningar som bör rubriceras som våldtäkt kommer att erhålla en annan brottsrubricering. Det beror på att nuvarande praxis rörande rekvisitet "hjälplost tillstånd" kommer att vara vägledande för domstolarna även i framtiden med regeringens förslag. Kriminaliseringens omfattning ändras därmed inte i tillräcklig utsträckning. Förslaget innebär alltså i denna del att brottsoffren, oftast kvinnor, inte värnas på ett fullgott sätt. I likhet med Lagrådet anser jag därför att rekvisitet "hjälplost tillstånd" i 6 kap. 1 § andra stycket brottsbalken skall ersättas med uttrycket "särskilt utsatt situation". Genom en sådan förändring skulle den svenska lagstiftningen vara förenlig med Europadomstolens praxis.

Det anförda innebär att jag ställer mig bakom motion Ju24 och delvis bakom propositionen i denna del. Motion Ju26 bör avslås i här behandlad del.

3. Hjälplost tillstånd, punkt 2 (c)

av Johan Linander (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen beslutar, i enlighet med vad som anförs i reservationen, att sist i 6 kap. 1 § andra stycket brottsbalken tillägga uttrycket ”eller i en särskilt utsatt situation”. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju26 yrkande 4, bifaller delvis proposition 2004/05:45 i denna del och avslår motion 2004/05:Ju24 yrkande 2.

Ställningstagande

Jag instämmer i Lagrådets kritik att rekvisitet ”hjälplost tillstånd” i 6 kap. 1 § andra stycket brottsbalken bör mjukas upp. En sådan förändring kan medföra att lagstiftningen därmed kan anses ligga i linje med Europadomstolens praxis. Det av regeringen valda rekvisitet innebär att nuvarande praxis rörande ”hjälplost tillstånd” kommer att vara vägledande för domstolarna även i framtiden. Att mjuka upp det rekvisitet, vilket såväl Sexualbrottskommittén som Lagrådet föreslagit, skulle möjliggöra att straffstadgandet fångar upp vissa situationer som nu riskerar att falla utanför våldtäktsbestämmelsens tillämpningsområde. För att uppnå detta skall lagtexten i 6 kap. 1 § andra stycket kompletteras med uttrycket ”*eller i en särskilt utsatt situation*”.

Det finns åtskilliga fall där offret inte vågat eller kunnat säga nej till att genomföra en sexuell handling trots att hon inte befunnit sig i ett hjälplost tillstånd. Sådana situationer är enligt min mening ändå klart straffvärda och skulle omfattas av våldtäktsbestämmelsen med det ovan föreslagna tillägget i 1 § andra stycket.

Det anförda innebär att jag ställer mig bakom motion Ju26 och delvis bakom propositionen i denna del. Motion Ju24 bör avslås i här behandlad del.

4. Utvidgning av begreppet hjälplost tillstånd, punkt 3 (fp)

av Johan Pehrson (fp) och Karin Granbom (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om en utvidgning av begreppet hjälplost tillstånd. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju25 yrkande 1.

Ställningstagande

Vi delar Lagrådets kritik av rekvisitet ”hjätplöst tillstånd”. Det hjälper inte att föra över de s.k. utnyttjandefallen till våldtäktsbestämmelsen eftersom nuvarande praxis rörande rekvisitet ”hjätplöst tillstånd” kommer att vara vägledande för domstolarna även i framtiden. Regeringens jämförelse med rekvisiten för människohandel är inte ett hållbart argument för att avfärda Lagrådets resonemang.

Tillämpningsområdet för rekvisitet ”hjätplöst tillstånd” bör vidgas, t.ex. genom att i paragrafen använda uttrycket ”särskilt utsatt situation” eller annat liknande uttryck.

Det ankommer på regeringen att snarast återkomma till riksdagen med förslag på en utvidgning av tillämpningen av våldtäktsparagrafens andra stycke i enlighet med vad vi här anfört.

5. Mindre grov våldtäkt, punkt 4 (m, kd)

av Beatrice Ask (m), Peter Althin (kd), Jeppe Johnsson (m) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen beslutar, i enlighet med vad som anförs i reservationen, att uttrycket ”mindre grovt” i 6 kap. 1 § tredje stycket brottsbalken ersätts med uttrycket ”mindre allvarligt”. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju23 yrkande 2, bifaller delvis proposition 2004/05:45 i denna del och avslår motionerna 2004/05:Ju22 yrkande 2 och 2004/05:Ju26 yrkande 1.

Ställningstagande

Vi delar regeringens uppfattning att det bör finnas en möjlighet att bedöma våldtäktsgärningar som mindre allvarliga, bl.a. mot bakgrund av att fler gärningar än i dagsläget kommer att falla under våldtäktsbestämmelsen.

Lagrådet har dock kritiserat regeringens val av uttrycket ”mindre grovt”, bl.a. mot bakgrund av inkonsekvensen i förslaget jämfört med de fall som avser våldtäkt mot barn där motsvarande bestämmelse innehåller uttrycket ”mindre allvarligt”. Lagrådet har föreslagit att uttrycket ”mindre allvarligt” skall användas både i 1 och 5 §§. Vi delar Lagrådets kritik. Det är för övrigt den formulering som används i den nu gällande lydelsen av våldtäktsbestämmelsen i den delen. Förslaget är dessutom i visst avseende stötande genom att – felaktigt – ge signaler om att lagstiftarens synsätt skiljer sig åt och betraktar våldtäkter mot vuxna som värre än de mot barn.

Vi anser sålunda att uttrycket ”mindre grovt” skall ersättas med uttrycket ”mindre allvarligt” i 6 kap. 1 § tredje stycket brottsbalken.

Det anförda innebär att vi ställer oss bakom motion Ju23 i denna del och delvis propositionen i denna del. Motionerna Ju22 och Ju26 bör i här behandlade delar avslås.

6. Mindre grov våldtäkt, punkt 4 (c)

av Johan Linander (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår, i enlighet med vad som anförs i reservationen, regeringens förslag såvitt avser 6 kap. 1 § tredje stycket brottsbalken. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju26 yrkande 1 och avslår proposition 2004/05:45 i denna del och motionerna 2004/05:Ju22 yrkande 2 och 2004/05:Ju23 yrkande 2.

Ställningstagande

En våldtäkt medför en mycket allvarlig kränkning av en människas sexuella integritet och rätt att bestämma över sin egen kropp. Lagstiftningen på detta område bör spegla det allmänna rättsmedvetandet. Det är därför olyckligt att regeringen i sitt förslag bibehåller möjligheten för domstolarna att bedöma en våldtäktsgärning som mindre grov, vilket de facto innebär att straffminimum för våldtäktsbrottet är fängelse 14 dagar. Enligt min mening finns det inte något utrymme att bedöma en våldtäkt som mindre grov. Det stycket skall därför utgå ur lagtexten.

Det anförda innebär att jag ställer mig bakom motion Ju26 i här behandlad del. Propositionen i denna del samt motionerna Ju22 och Ju23 bör i här behandlade delar avslås.

7. Gärningsmannaskapet vid våldtäkt, punkt 7 (c)

av Johan Linander (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om att samtliga som deltagit i ett sexuellt övergrepp skall kunna dömas för våldtäkt. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju26 yrkande 2.

Ställningstagande

Det behövs en översyn av våldtäktsbestämmelsens gärningsmannabegrepp. Vid en gruppvåldtäkt kan i dagsläget och enligt regeringens förslag endast de som genomfört samlaget eller annan med samlag jämförlig handling dömas som gärningsmän. Övriga personer som deltagit i övergreppet kan endast dömas för medhjälp till huvudbrottet eller som gärningsmän avseende annat brott, trots att deras handlande kanske varit en nödvändig förutsättning för våldtäktens fullbordan. Jag menar att samtliga personer som deltar i ett sådant övergrepp, oavsett vars och ens specifika handlande, skall kunna dömas för våldtäkt.

Det får ankomma på regeringen att tillsätta en utredning i enlighet med vad jag här anför.

8. Sexuell handling med tvångsprostituerad, punkt 8 (c)

av Johan Linander (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om bedömningen av sexuell handling med tvångsprostituerad. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju26 yrkande 7.

Ställningstagande

En stor del av de kvinnor som smugglas till Sverige av cyniska människohandlare tvingas prostituera sig och lever ständigt under hot. Jag menar att den som köper sex av en prostituerad, medveten om att hon tvingats till det, skall kunna dömas för våldtäkt. Den sexköpare som på detta sätt utnyttjar och ytterligare kränker dessa kvinnor med sitt agerande skall inte kunna fly undan sitt berättigade straffrättsliga ansvar genom att skylla på människohandlarna. Straffvärdet är avsevärt högre än det som blir aktuellt som påföljd för överträdelse av sexköpsförbudet.

Det ankommer på regeringen att snarast återkomma med ett lagförslag i enlighet med vad jag här anför.

9. Olaga tvång i 6 kap. 1 och 2 §§, punkt 9 (m)

av Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om olaga tvång i 6 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju23 yrkande 3.

Ställningstagande

I motiven till de nya 1 och 2 §§ i 6 kap. brottsbalken använder sig regeringen av olika hänvisningar till brottet olaga tvång i 4 kap. 4 § brottsbalken. Det är olyckligt i och med att det gör paragrafernas reella innebörd mycket svårtillgänglig.

En lämpligare ordning är t.ex. att det direkt i lagtexten hänvisas till relevanta lagrum eller där explicit anges vilken grad av tvång som krävs för att respektive brott skall föreligga.

Det får ankomma på regeringen att snarast återkomma till riksdagen med ett förslag som tillgodoser vad vi här anfört.

10. Samlag med avkomling, punkt 11 (m, fp, kd)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Peter Althin (kd), Jeppe Johnsson (m), Cecilia Magnusson (m) och Karin Granbom (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om samlag med avkomling. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju24 yrkande 4.

Ställningstagande

Brotten samlag med avkomling respektive samlag med syskon i regeringens förslag är i sak identiska med gällande rätt, om än med nya rubriceringar. Såväl arvsgenetiska som socialetiska argument utgör starka skäl för att dessa handlingar alltså skall vara kriminaliserade.

Vad gäller brottet samlag med avkomling kan arvsrättsliga aspekter medföra att ett barn står i en beroendeställning till en förälder respektive far- eller morförälder och därmed utgöra skäl för kriminaliseringen. En sådan beroendeställning kan självfallet även uppkomma gentemot ett adoptivbarn. Vi anser att kriminaliseringen av sexuella relationer på grund av släktskap skall gälla oavsett om släktskapet är biologiskt eller har uppkommit genom adoption.

Det får ankomma på regeringen att snarast återkomma till riksdagen med lagförslag som tillgodoser vad vi här anfört.

11. Smygfilmning m.m., punkt 12 (m, fp, kd, c)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Peter Althin (kd), Jeppe Johnsson (m), Johan Linander (c), Cecilia Magnusson (m) och Karin Granbom (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om smygfilmning m.m. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju26 yrkandena 5 och 6.

Ställningstagande

Såväl den snabba tekniska utvecklingen som vissa domstolsavgöranden talar starkt för en översyn av rekvisiten för brottet sexuellt ofredande.

Ett antal domstolsavgöranden där personer ovetande blivit filmade eller fotograferade nakna i t.ex. duschen har inte blivit bedömda som sexuellt ofredande, trots den kränkning förfarandet innebär för brottsoffret.

Möjligheterna att på Internet och via mobiltelefoner sprida kränkande bilder till ett stort antal personer på mycket kort tid utgör också skäl för en översyn av brottet. Brottsoffer kan bli mycket kränkta av att intima bilder, som de kanske inte ens kände till existerar och än mindre samtyckt till att spridas, är tillgängliga för i princip vem som helst med tillgång till Internet.

Det får ankomma på regeringen att återkomma med förslag som stärker den enskildes integritet enligt vad vi här anför.

12. Översyn av sexköpsförbudet, punkt 13 (m, fp, kd, c)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Peter Althin (kd), Jeppe Johnsson (m), Johan Linander (c), Cecilia Magnusson (m) och Karin Granbom (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om en översyn av sexköpsförbudet. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:A321 yrkande 7.

Ställningstagande

Den s.k. sexköpslagen trädde i kraft den 1 januari 1999. Syftet med lagen var att klargöra att prostitution är en form av sexualiserat våld som män utsätter kvinnor för och att detta måste bekämpas. Fokus sattes därmed på sexköparen. Omdömena om lagen har varit både positiva och negativa.

Vissa menar att den medfört negativa konsekvenser framför allt för de prostituerade, eftersom prostitutionen gått under jorden med allt hårdare villkor som följd. Verksamheten bedrivs i dag i stor utsträckning via Internet och inte, som tidigare var fallet, på gatan. Det var då lättare för samhället att nå de prostituerade. Samtidigt finns tecken på att efterfrågan minskat sedan lagen infördes.

Sex år har nu gått sedan lagen infördes och vi anser att det är dags att göra en ordentlig översyn av sexköpsförbudet för att få en fullständig bild av vilka effekter förbudet medfört för t.ex. prostitutionens omfattning och vad Internets användning inneburit, i syfte att förbättra lagstiftningen.

Det får ankomma på regeringen att tillse att en utvärdering kommer till stånd i enlighet med vad vi här anför.

13. Förbud mot sexköp inom EU m.m., punkt 14 (v)

av Rolf Olsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om förbud mot sexköp inom EU m.m. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju368 och bifaller delvis motion 2004/05:U306 yrkandena 2 och 8.

Ställningstagande

Europeiska unionen driver med kraft frågor om bekämpande av människohandel med kvinnor och barn, vilket är bra. Däremot görs väldigt lite inom EU avseende den sista länken i kedjan, nämligen sexköparna. Få analyser görs av sexköparens betydelse för människohandelns omfattning och vilka åtgärder som kan vidtas.

I vissa länder går utvecklingen dessutom mot att de prostituerade kan ansluta sig till socialförsäkringssystemet, vilket sänder helt fel signaler till sexköpare.

Jag anser att regeringen bör bryta denna utveckling och aktivt inom EU verka för en prostitutionsfri union, bl.a. genom att verka för att medlemsstaterna förbjuder sexköp.

Det anförda innebär att jag ställer mig bakom motion Ju368 och, i tillämpliga delar, motion U306.

14. Barnpornografibrottets rekvisit, punkt 15 (m, fp, c)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m), Johan Linander (c), Cecilia Magnusson (m) och Karin Granbom (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om barnpornografibrottets åldersrekvisit. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:Ju25 yrkande 3 och 2004/05:Ju374 yrkande 2, bifaller delvis motionerna 2003/04:Ju366, 2004/05:Ju362, 2004/05:Ju438 och 2004/05:Ju464 samt avslår motion 2003/04:K333 yrkande 2.

Ställningstagande

Barnpornografibrottets åldersrekvisit har kritiserats för att vara ottydligt och har föranlett tillämpningsproblem för domstolarna. Det finns underrättsavgöranden med påpekanden om behov av förtydliganden i denna del. Vi menar att det behövs en översyn av rekvisitet för att barn under 18 år skall omfattas av bestämmelsen.

Det ankommer på regeringen att snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad vi här anför.

Det anförda innebär att vi ställer oss bakom motionerna Ju25, Ju374, 2003/04:Ju366, Ju362, Ju438 och Ju464 i tillämpliga delar. Motion 2003/04:K333 bör inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

15. Barnpornografibrottets rekvisit, punkt 15 (kd)

av Peter Althin (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om barnpornografibrottets rekvisit. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju464 och bifaller delvis motionerna 2003/04:K333 yrkande 2, 2003/04:Ju366, 2004/05:Ju25 yrkande 3, 2004/05:Ju362, 2004/05:Ju374 yrkande 2 och 2004/05:Ju438.

Ställningstagande

Barnpornografibrottet är bl.a. mot bakgrund av den snabba tekniska utvecklingen inte heltäckande. Det kan exemplifieras bl.a. med att brottets innehavsrekvisit innebär att det inte är olagligt att titta på barnpornografiska bilder på Internet. Det är angeläget att snabbt förbättra polisens möjligheter att bekämpa denna allvarliga typ av brottslighet.

Det får ankomma på regeringen att snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag i enlighet med vad jag här anför.

Det anförda innebär att jag i tillämpliga delar ställer mig bakom här behandlade motionsyrkanden.

16. Avskaffad preskriptionstid för sexualbrott mot barn, punkt 17 (kd)

av Peter Althin (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om preskriptionstiden för sexualbrott mot barn. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju451 yrkande 6.

Ställningstagande

Det är inte ovanligt att barn förtränger sexuella övergrepp. Barnet kan kanske först i vuxen ålder bearbeta händelserna och anmäla brottsligheten till polisen. Det motiverar enligt min mening att sexuella övergrepp mot barn inte skall preskriberas, dvs. preskriptionstiden för sådana brott bör avskaffas.

Det får ankomma på regeringen att återkomma till riksdagen med ett lagförslag i enlighet med vad jag här anför.

17. Preskriptionstiden för barnpornografibrott, punkt 18 (m, fp, kd, c)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Peter Althin (kd), Jeppe Johnsson (m), Johan Linander (c), Cecilia Magnusson (m) och Karin Granbom (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om förlängd preskriptionstid för barnpornografibrott. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2004/05:Ju23 yrkande 4, 2004/05:Ju24 yrkande 3 och 2004/05:Ju25 yrkande 2.

Ställningstagande

Vi välkomnar regeringens förslag att preskriptionstiden för vissa sexualbrott mot barn skall börja löpa först när barnet fyller eller skulle ha fyllt arton år. Förslaget är dock inte tillräckligt omfattande, t.ex. omfattas inte barnpornografibrott av den föreslagna förlängningen av preskriptionstiden. Rädda Barnen har föreslagit att den förlängda preskriptionstiden bör omfatta även barnpornografibrott. Vi delar Rädda Barnens uppfattning. Barn som blivit utsatta för övergrepp och fotograferade i samband med detta riskerar att drabbas av att dessa bilder cirkulerar på Internet under mycket lång tid. Det medför en ytterligare mycket allvarlig kränkning av barnet. Genom en förlängd preskriptionstid ges bättre möjligheter att lagföra de personer som ursprungligen spridit barnpornografen.

Det ankommer på regeringen att snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad vi här anför.

18. Utvärdering av den nya sexualbrottslagstiftningen, punkt 19 (m)

av Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om tidpunkten för utvärdering av den nya sexualbrottslagstiftningen. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju23 yrkande 5.

Ställningstagande

Med hänsyn till att det nya 6 kap. brottsbalken kommer att medföra förändringar i rättstillämpningen är det angeläget att reformen följs upp och utvärderas, särskilt mot bakgrund av den kritik som en del remissinstanser framfört mot vissa delar av förslaget samt de synpunkter som lämnats av Lagrådet. Vi delar således regeringens uppfattning att en utvärdering bör initieras efter ett par år. Det är dock önskvärt att redan nu fastställa en tidsplan för det arbetet. Vi föreslår att en första utvärdering skall presenteras när det nya 6 kap. brottsbalken varit i kraft i två år.

Det ankommer på regeringen att tillgodose vad vi här anför om när en första utvärdering av den nya sexualbrottslagstiftningen skall presenteras.

19. Kontaktförsök med barn på Internet, punkt 20 (fp, kd, c)

av Johan Pehrson (fp), Peter Althin (kd), Johan Linander (c) och Karin Granbom (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om kontaktförsök med barn på Internet. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju25 yrkande 4.

Ställningstagande

Det stora antalet ungdomsportaler på Internet används, tyvärr, även av vuxna personer som söker tillfälliga sexuella kontakter med barn. Dessa vuxna visar inte sällan ett uttalat intresse för någon form av sexuell handling med barn utan att någon form av ersättning utlovas eller ens diskuteras. Svensk lag kriminaliserar inte sådana kontaktförsök. För att ytterligare stärka det straffrättsliga skyddet för barn bör vuxnas kontaktförsök med barn på Internet som syftar till sexuella handlingar kriminaliseras. Det nya brottet skall inte innehålla något krav på att ersättning utlovas eller utges av den vuxne till barnet.

I England har liknande beteenden som åtföljs av att den vuxne påbörjar en resa för att träffa barnet i vissa syften kriminaliserats, s.k. *grooming*.

Det får ankomma på regeringen att återkomma till riksdagen med ett lagförslag i enlighet med vad vi här anfört.

20. Översyn av rättegångsbalken, punkt 21 (c)

av Johan Linander (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om en översyn av rättegångsbalken. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju26 yrkande 8.

Ställningstagande

Många våldtäktsoffer känner obehag inför och lider under rättegången. Våldtäktsoffren kan ibland uppfatta själva rättegången som en andra våldtäkt. Den psykosociala miljön i rättsalen för brottsoffer måste förbättras. Det bör därför göras en översyn av rättegångsbalken för att förbättra situationen för brottsoffer under rättegången.

Det får ankomma på regeringen att tillsätta en utredning som tillgodoser vad jag här anför.

21. Utbildning inom rättsväsendet, punkt 22 (fp, c)

av Johan Pehrson (fp), Johan Linander (c) och Karin Granbom (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om utbildning inom rättsväsendet. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju25 yrkande 5.

Ställningstagande

Det är viktigt att den som utsatts för sexualbrott bemöts med respekt och kunskap, från den första poliskontakten till domstolsförhandlingen. Det är därför viktigt att omfattande utbildningsinsatser görs inom rättsväsendet. Ökade kunskaper om hur brottsoffer reagerar förbättrar möjligheterna till bra förundersökningar och därmed till fler fällande sexualbrottsdomar. Detta medför också att riskerna minskar för ett felaktigt, i vissa fall olämpligt, bemötande från rättsväsendets olika aktörer.

Det får ankomma på regeringen att genom medelstillsdelning och direktiv i regleringsbrev tillgodose vad vi här anför.

22. Förebyggande arbete, punkt 23 (c)

av Johan Linander (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om förebyggande arbete mot sexualbrott. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:Ju26 yrkande 9.

Ställningstagande

Det förebyggande arbetet mot sexualbrott måste intensifieras. Regeringens insatser på detta område är inte tillräckliga. Män som ser kvinnor som sexobjekt skall påverkas, och det måste skapas forum för pojkar och män där de kan diskutera sin roll och sitt ansvar för ett jämställt samhälle. Det är också viktigt med forskning om vad som får en person att begå sexualbrott.

Det får ankomma på regeringen att vidta åtgärder för att tillgodose vad jag här anför.

23. Statistik om sexuella övergrepp mot barn, punkt 24 (fp, c)
av Johan Pehrson (fp), Johan Linander (c) och Karin Granbom (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om förbättrad statistik avseende sexuella övergrepp mot barn. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:Ju444 yrkande 13 och 2003/04:So504 yrkande 8.

Ställningstagande

Statistiken avseende sexuella övergrepp mot barn under 15 år är i dagsläget inte tillfredsställande. Det går t.ex. inte att utläsa hur stor del av anmälda sexualbrott mot dessa barn som leder till åtal och lagföring i domstol. Av statistiken framgår inte heller hur många av dessa brott som begås inom familjen.

Det ankommer på regeringen att tillse att statistiken över sexuella övergrepp mot barn under 15 år förbättras i enlighet med vad vi här anför.

Det anförda innebär att vi ställer oss bakom motionerna 2003/04:Ju444 och 2003/04:So504 i här behandlade delar.

Särskilda yttranden

1. Utredning om en samtyckesreglering, punkt 1 (fp, v)

Johan Pehrson (fp), Rolf Olsson (v) och Karin Granbom (fp) anför:

Vi utgår från att regeringen i den kommande översynen av den nya sexualbrottslagstiftningen kommer att redovisa bl.a. utvecklingen av Europadomstolens praxis och sexualbrottslagstiftningen i våra grannländer i samtyckesfrågan. På det sättet blir frågan om en framtida samtyckesreglering av våldtäktsbrottet på ett naturligt sätt föremål för förnyade överväganden i samband med den aviserade utvärderingen. Mot bakgrund härav avstår vi från att yrka bifall till motion Ju22 i denna del.

2. Ikraftträdande (mp)

Leif Björnlod (mp) anför:

Ett så tidigt ikraftträdande som möjligt av den nya sexualbrottslagstiftningen, t.ex. dagen efter det att riksdagen antagit lagförslagen, skulle av flera skäl vara önskvärt. Med beaktande av den massmediala bevakningen av detta lagstiftningsärende skulle allmänhetens behov av information om den nya lagstiftningen i detta fall kunna anses vara tillgodosett. Mot bakgrund av de skäl majoriteten anför i denna del avstår jag dock från att framställa något yrkande rörande dagen för lagändringarnas ikraftträdande.

3. Översyn av sexköpsförbudet, punkt 13 (mp)

Leif Björnlod (mp) anför:

Sexköpsförbudet har haft många positiva följder, bl.a. minskad gatuprostitution. Vissa kritiker menar dock att sexköpsförbudet medfört negativa konsekvenser genom att verksamheten gått under jorden, med allt hårdare villkor för de prostituerade. En skillnad nu jämfört med när förbudet infördes är att en stor del av kontakterna mellan prostituerade och sexköpare sker via Internet, vilket gjort det allt svårare för myndighetspersoner att komma i kontakt med prostituerade för olika stödinsatser.

Jag utgår från att även sexköpsförbudet kommer att ingå i den aviserade utvärderingen av den nya sexualbrottslagstiftningen. Mot den bakgrunden avstår jag från att yrka bifall till motion A321 i här behandlad del.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2004/05:45 En ny sexualbrottslagstiftning:

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i säkerhetsskyddslagen (1996:627).

Följdmotioner

2004/05:Ju22 av Ulla Hoffmann och Siv Holma (båda v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om tillsättande av en utredning om konsekvenserna för svensk lagstiftning och brottsutredningar beträffande sexualbrotten med anledning av den s.k. Bulgariendomen och som grundas på principen om samtycke.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om slopandet av möjligheten att utdöma straffansvar för mindre grov våldtäkt.

2004/05:Ju23 av Beatrice Ask m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att vidare utreda kravet på samtycke avseende sexualbrott.
2. Riksdagen beslutar att uttrycket ”mindre allvarlig” skall användas i 6 kap. 1 § tredje stycket brottsbalken i stället för ”mindre grovt” som regeringen föreslår.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om förtydligande av lagtexten rörande sexuellt tvång.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om förlängd preskriptionstid för barnpornografibrott.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en utvärdering av den föreslagna sexualbrottslagstiftningen efter två år.

2004/05:Ju24 av Peter Althin m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen bör genomföra en noggrann analys av frågan om bristande samtycke som grund för straffansvar vid våldtäktsbrott i relation till Europakonventionen och återkomma till riksdagen i ärendet.
2. Riksdagen beslutar om ändring av den av regeringen föreslagna lydelsen av 6 kap. 1 § andra stycket brottsbalken så att uttrycket "hjälplost tillstånd" ersätts av "särskilt utsatt situation", enligt vad i motionen anförts.
3. Riksdagen begär att regeringen skyndsamt återkommer till riksdagen med förslag till ny lagstiftning enligt vad i motionen anförts om preskriptionstiden avseende barnpornografibrott.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om den vidare beredningen av lydelsen av 6 kap. 7 § första stycket brottsbalken så att detta omfattar alla samlag eller motsvarande sexuella handlingar med eget barn, dess avkomling eller med adoptivbarn.

2004/05:Ju25 av Johan Pehrson m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att rekvisitet "hjälplost tillstånd" i den föreslagna våldtäktsbestämmelsen bör vidgas och att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett sådant förslag.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om förlängning av preskriptionstiderna gällande brotten barnpornografi, människohandel för sexuella ändamål, köp av sexuell handling av barn, utnyttjande av barn för sexuell posering och sexuellt ofredande av barn.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en översyn av åldersrekvisitet gällande barnpornografibrott.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om kriminalisering av vuxnas kontaktförsök med barn i syfte att skaffa sig sexuellt umgänge, utan att krav på någon form av ersättning skall gälla.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om utbildningsinsatser för rättsväsendet gällande sexualbrott.

2004/05:Ju26 av Johan Linander m.fl. (c):

1. Riksdagen beslutar med ändring av regeringens förslag att brottsbalken 6:1 tredje stycket utgår.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att då någon blir våldtagen av två eller flera, oberoende av på vilket sätt de aktivt tagit del i gärningen, skall samtliga inblandade kunna dömas för våldtäkt.
3. Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med ett förslag som uppfyller Europadomstolens krav på att varje sexuell handling som inte bygger på samtycke skall vara straffbar enligt Bulgariendomen.
4. Riksdagen beslutar med ändring av regeringens förslag att brottsbalken 6:1 andra stycket skall ges följande lydelse: "Detsamma gäller den som med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som enligt första stycket är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i ett hjälplöst tillstånd eller i en särskilt utsatt situation."
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att elektronisk spridning av bilder eller filmer av känslig art utan den avbildades medgivande i lagens mening bör kunna betraktas som ofredande eller sexuellt ofredande.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att den som genom att i smyg filma eller fotografera någon kränker dennes sexuella integritet skall kunna dömas för sexuellt ofredande.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att den som i ond tro haft sexuellt umgänge med tvångsprostituerad bör kunna dömas för våldtäkt.
8. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag på en översyn av rättegångsbalken i syfte att förbättra den psykosociala miljön i rättssalen för brottsoffren.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om ett förebyggande arbete för att förhindra sexualbrott.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003

2003/04:K333 av Inger Davidson m.fl. (kd, v, c, mp):

2. Riksdagen begär att regeringen utreder möjligheten att förtydliga och utvidga förbudet mot innehav av barnpornografi med hänvisning till den tekniska utveckling som skett sedan lagen trädde i kraft.

2003/04:Ju236 av Torsten Lindström (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att intensifiera arbetet mot köp av sexuella tjänster.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om behovet av skärpta straff vid köp av sexuella tjänster.

2003/04:Ju261 av Torsten Lindström (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om att se över lagstiftningen avseende brott av sexuell karaktär.

2003/04:Ju297 av Maria Larsson (kd):

Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med förslag om att lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster skall arbetas in i 6 kap. brottsbalken i enlighet med vad som föreslås i 1998 års sexualbrottskommittés betänkande Sexualbrotten (SOU 2001:14) så att därmed brottsbalkens generella regler om förverkande av pengar som har överlämnats vid köp av sexuella tjänster kan gälla.

2003/04:Ju313 av Ingemar Vänerlöv och Tuve Skånberg (båda kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om behov av sådan ändring av sexköpslagen att försäljning av sexuella tjänster förbjuds.
2. Riksdagen begär att regeringen utreder lämpliga straffpåföljder, med inriktning på vård och rehabilitering i ändamålsenliga inrättningar, för försäljning av sexuella tjänster.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om en snabb gallring ur aktuella register när tildömd vård är över.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om undantag från straffansvar för den prostituerade som anger sig själv för att få vård och hjälp att ta sig ur prostitutionen.

2003/04:Ju314 av Tina Acketoft (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om en utredning av möjligheterna att kriminalisera både säljare och köpare av sex.

2003/04:Ju318 av Annika Qarlsso och Lena Ek (båda c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om att preskriptionstiderna för alla sexualbrott mot barn skall fördubblas.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motioken anføres om att alla preskriptionstider för brott begångna mot barn inte börjar löpa förrän barnet fyllt 15 år.

2003/04:Ju332 av Johan Linander m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en höjning av minimistrafket för våldtäkt.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av 6 kap. 1 § brottsbalken så att den som har sexuellt umgänge med någon genom att otillbörligt utnyttja att denna person befinner sig i vanmakt eller annat hjälplöst tillstånd eller lider av en psykisk störning också kan dömas för våldtäkt.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att om någon blir våldtagen av två eller flera personer, oberoende av på vilket sätt de aktivt tagit del i gärningen, skall samtliga inblandade kunna dömas för våldtäkt.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en förändring av bevisbördan så att den som påstår att offret samtyckt till skador och förnedring också måste bevisa att så var fallet.

2003/04:Ju348 av Johan Linander m.fl. (c):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den bör kunna dömas till våldtäkt som har sexuellt umgänge med en person som man vet är tvingad till prostitution.

2003/04:Ju350 av Siw Wittgren-Ahl och Ronny Olander (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om bättre säkerhet för kvinnor.

2003/04:Ju365 av Åsa Lindestam (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kvinnors utsatthet.

2003/04:Ju366 av Rosita Runegrund (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att begreppet barnpornografibrott utvidgas och förtydligas.

2003/04:Ju444 av Johan Pehrson m.fl. (fp):

11. Riksdagen begär att regeringen utarbetar ett förslag till lagstiftning med innebörden att den som tilltvingar sig sexuellt umgänge genom att utnyttja offrets oförmåga att värja sig på grund av självförvållad berusning eller annan drogpåverkan skall dömas för våldtäkt.
13. Riksdagen begär att regeringen vidtar erforderliga åtgärder för att mer specifik statistik utarbetas om sexuella övergrepp mot barn.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en förlängning av preskriptionstiden för sexualbrott mot barn.

2003/04:Ju451 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ta bort preskriptionstiden vid sexuella övergrepp mot barn.

2003/04:Ju452 av Camilla Sköld Jansson m.fl. (v):

1. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till riksdagen om ändring av lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster i enlighet med vad i motionen anförs.

2003/04:Ju453 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

7. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lagändring i 6 kap. brottsbalken om sexualbrott gällande våldtäktsbegreppet i enlighet med vad i motionen anförs.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att brottsoffrets beteende eller sexualhistoria inte skall ha någon betydelse när domstolen skall bedöma ansvarsdelen.

2003/04:Ju474 av Birgitta Ohlsson m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skärpa straffen för sexköpare.

2003/04:Ju479 av Johan Pehrson m.fl. (fp):

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en skärpning av lagstiftningen gällande brotten sexuellt utnyttjande och våldtäkt.

2003/04:So419 av Camilla Sköld Jansson m.fl. (v):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att beredningen av Sexualbrottskommitténs förslag skall påskyndas.

2003/04:So504 av Marita Aronson m.fl. (fp):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om erforderliga åtgärder för att möjliggöra att mer specifik statistik utarbetas om sexuella övergrepp mot barn.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en förlängning av preskriptionstiden för sexualbrott mot barn.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2004

2004/05:Ju229 av Torsten Lindström (kd):

1. Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med förslag till skärpt lagstiftning vid sexuella övergrepp på barn i enlighet med vad i motionen anförts.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om förhållningssättet vid sexuella övergrepp på barn.

2004/05:Ju232 av Torsten Lindström (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att intensifiera arbetet mot köp av sexuella tjänster.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om behovet av skärpta straff vid köp av sexuella tjänster.

2004/05:Ju271 av Anders Bengtsson (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om våld mot kvinnor.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att se över möjligheterna till att bättre sprida information om vad som är ett sexuellt övergrepp.

2004/05:Ju276 av Niclas Lindberg m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om förstärkning av Rikskriminalpolisens arbete mot barnpornografibrott.

2004/05:Ju309 av Ragnwi Marcelind (kd):

Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om att ta bort preskriptionstiden för sexualbrott.

2004/05:Ju330 av Johan Linander m.fl. (c):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att underlåtenhet att inhämta samtycke vid sexuellt umgänge bör räcka som rekvisit för våldtäkt.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att sexuella övergrepp på minderåriga bör särregleras i brottsbalken.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att elektronisk spridning av barnpornografi tydligare än i dag bör utgöra en försvårande omständighet vid straffmätningen.

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att elektronisk spridning av bilder eller filmer av känslig art utan den avbildades medgivande i lagens mening bör kunna betraktas som ofredande eller sexuellt ofredande.

2004/05:Ju362 av Inger Davidson m.fl. (kd, m, fp, v, c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en översyn av barnpornografilagen.

2004/05:Ju368 av Camilla Sköld Jansson m.fl. (v, -):

Riksdagen begär att regeringen i EU driver frågan om ett omställningsprogram i syfte att skapa ett prostitutionsfritt EU enligt vad i motionen anförts.

2004/05:Ju374 av Annika Qarlsson (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att elektronisk spridning av bilder eller filmer av känslig art utan den avbildades medgivande i lagens mening bör kunna betraktas som ofredande eller sexuellt ofredande.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att barn är alltid barn i lagens mening till den dag de fyller 18 år.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att även förberedelser till övergrepp skall kriminaliseras.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att sexuella övergrepp på minderåriga bör särregleras i brottsbalken.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att preskriptionstiden för barnpornografibrott börjar löpa först den dag barnet fyller 18 år.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att låta göra en översyn av preskriptionstiderna för barnpornografibrott.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att barnpornografibrott är skadeståndsgrundande.

2004/05:Ju393 av Birgitta Ohlsson och Christer Winbäck (båda fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att göra det till ett brott att smygfilma individer utan deras vetskap.

2004/05:Ju438 av Rosita Runegrund och Ingemar Vänerlöv (båda kd):

Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen med förslag så att barnpornografibrottet utvidgas och förtydligas enligt vad i motionen anförts.

2004/05:Ju445 av Birgitta Ohlsson (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skärpa straffen för sexköpare.

2004/05:Ju464 av Peter Althin m.fl. (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda en utvidgning av de legala möjligheterna att bekämpa barnpornografi via Internet.

2004/05:Ju484 av Ingemar Vänerlöv och Tuve Skånberg (båda kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behov av sådan ändring av lagen att försäljning av sexuella tjänster förbjuds.
2. Riksdagen begär att regeringen utreder lämpliga straffpåföljder, med inriktning på vård och rehabilitering i ändamålsenliga inrättningar, för försäljning av sexuella tjänster.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en snabb gallring ur aktuella register när tildömd vård är över.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om undantag från straffansvar för den prostituerade som anger sig själv för att få vård och hjälp att ta sig ur prostitutionen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om obligatoriskt deltagande i rehabiliteringsprogram för den som döms för köp av sexuella tjänster, oavsett om påföljden är fängelse eller böter.

2004/05:Ju502 av Åsa Lindestam (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förändring av ansvarsfrågan i våldtäktsmål.

2004/05:Ju511 av Tuve Skånberg (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att återinföra ett generellt förbud för lärare att ha sexuellt umgänge med sina underåriga elever i åldern 15—18 år.

2004/05:U306 av Sven Brus m.fl. (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om särskilda opinionsbildande insatser riktade till sexköpare och potentiella sexköpare.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att hindra liberaliseringsvågen gällande prostitution inom EU.

2004/05:Sf319 av Anita Brodén m.fl. (fp):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om en kraftfull förlängning av preskriptionstiden vid sexuellt utnyttjande av barn.

2004/05:A321 av Ulf Holm m.fl. (mp):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att en utvärdering skall göras av vilka konsekvenser den s.k. sexköpslagen har fått.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken
dels att 6 kap. skall upphöra att gälla,
dels att 2 kap. 2 §, 4 kap. 1 a §, 16 kap. 10 a § och 35 kap. 4 § skall ha
 följande lydelse,
dels att det i balken skall införas ett nytt kapitel, 6 kap., av följande ly-
 delse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***2 kap.****2 §¹**

För brott som begåtts utom riket
döms efter svensk lag och vid
 svensk domstol, om brottet begåtts

1. av svensk medborgare eller av utlänning med hemvist i Sverige,

2. av utlänning utan hemvist i
 Sverige, som efter brottet blivit
 svensk medborgare eller tagit
 hemvist här i riket eller som är
 dansk, finsk, isländsk eller norsk
 medborgare och *finnes* här, eller

3. av annan utlänning som *fin-
 nes* här i riket och *å* brottet enligt
 svensk lag kan följa fängelse i mer
 än sex månader.

Första stycket gäller *ej*, om gär-
 ningen är fri från ansvar enligt
 lagen på gärningsorten eller om
 den begåtts inom område som *ej*
 tillhör någon stat och enligt svensk
 lag svårare straff än böter *icke* kan
 följa på gärningen.

I fall som avses i denna paragraf
må ej ådömas påföljd som är att
 anse som strängare än det svåraste
 straff som är stadgat för brottet
 enligt lagen på gärningsorten.

För brott som begåtts utom riket
döms efter svensk lag och vid
 svensk domstol, om brottet begåtts

1. av svensk medborgare eller av utlänning med hemvist i Sverige,

2. av utlänning utan hemvist i
 Sverige, som efter brottet blivit
 svensk medborgare eller tagit
 hemvist här i riket eller som är
 dansk, finsk, isländsk eller norsk
 medborgare och *finns* här, eller

3. av annan utlänning som *finns*
 här i riket och *på* brottet enligt
 svensk lag kan följa fängelse i mer
 än sex månader.

Första stycket gäller *inte*, om
 gärningen är fri från ansvar enligt
 lagen på gärningsorten eller om
 den begåtts inom område som *inte*
 tillhör någon stat och enligt svensk
 lag svårare straff än böter *inte* kan
 följa på gärningen.

I fall som avses i denna paragraf
får inte dömas till påföljd som är
 att anse som strängare än det svår-
 aste straff som är stadgat för brot-
 tet enligt lagen på gärningsorten.

*De inskränkningar av svensk
 domsrätt som anges i andra och
 tredje styckena gäller inte för brott
 som avses i 6 kap. 1–6 §§, 8 §
 tredje stycket och 12 § eller försök
 till sådana brott, om brottet be-*

¹ Senaste lydelse 1972:812.

gåtts mot en person som inte fyllt arton år.

4 kap.

1 a §²

Den som, i annat fall än som avses i 1 §, med användande av olaga tvång eller vilseledande, med utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med något annat sådant otillbörligt medel rekryterar, transporterar, inhyser, tar emot eller vidtar någon annan sådan åtgärd med en person, och därigenom tar kontroll över personen, i syfte att personen skall

1. utsättas för brott enligt 6 kap. 1, 2, 3 eller 4 §, utnyttjas för tillfälliga sexuella förbindelser eller på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål,

2. utnyttjas i krigstjänst eller tvångsarbete eller annat sådant tvångstillstånd,

3. utnyttjas för avlägsnande av organ, eller

4. på annat sätt utnyttjas i en situation som innebär nödläge för den utsatte,

döms för människohandel till fängelse i lägst två och högst tio år.

Detsamma gäller den som i sådant syfte som anges i första stycket,

1. till annan för över kontrollen över en person, eller

2. från annan tar emot kontrollen över en person.

Den som begår en gärning som avses i första stycket mot en person som inte har fyllt arton år skall dömas för människohandel även om inte något sådant otillbörligt medel som anges där har använts.

Är ett brott som avses i första-tredje styckena mindre grovt, döms till fängelse i högst fyra år.

6 kap.

1 §³

Den som genom våld eller genom hot som innebär eller för den hotade framstår som trängande fara tvingar någon annan till samlag eller till annat sexuellt umgänge, om gärningen med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med påtvingat samlag, döms för våldtäkt till fängelse, lägst två och högst sex år. Med våld jämställs att försätta någon i vanmakt eller annat sådant tillstånd.

Är brottet med hänsyn till våldets eller hotets art och omständigheterna i övrigt att anse som

Den som genom *misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar en person till samlag eller till att företa eller tåla en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag*, döms för våldtäkt till fängelse i lägst två och högst sex år.

Detsamma gäller den som med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som en-

² Senaste lydelse 2004:406.

³ Senaste lydelse 1998:393.

mindre *allvarligt*, döms till fängelse i högst fyra år.

Är brottet grovt, döms för *grovt våldtäkt* till fängelse, lägst fyra och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas, om våldet var livsfarligt eller om den som har begått gärningen tillfogat allvarlig skada eller allvarlig sjukdom eller, med hänsyn till tillvägagångssättet eller offrets låga ålder eller annars, visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

ligt första stycket är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i ett hjälplöst tillstånd.

Är ett brott som avses i första eller andra stycket med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som mindre grovt, döms för *våldtäkt* till fängelse i högst fyra år.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för *grovt våldtäkt* till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas, om våldet eller hotet varit av särskilt allvarlig art eller om fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

2 §⁴

Den som, i annat fall än som avses i 1 §, genom olaga tvång förmår någon till *sexuellt umgänge*, döms för *sexuellt tvång* till fängelse i högst två år.

Om den som har begått gärningen visat särskild hänsynslöshet eller om brottet annars är att anse som grovt, döms för *grovt sexuellt tvång* till fängelse, lägst sex månader och högst fyra år.

Den som, i annat fall än som avses i 1 § första stycket, genom olaga tvång förmår en person att företa eller tåla en *sexuell handling*, döms för *sexuellt tvång* till fängelse i högst två år.

Detsamma gäller den som genomför en annan *sexuell handling* än som avses i 1 § andra stycket med en person under de förutsättningar i övrigt som anges där.

⁴ Senaste lydelse 1992:147.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grovt sexuellt tvång till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömande av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

3 §⁵

Den som förmår någon annan till sexuellt umgänge genom att allvarligt missbruka hans eller hennes beroende ställning döms för sexuellt utnyttjande till fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som har sexuellt umgänge med någon annan genom att otillbörligt utnyttja att denna person befinner sig i vanmakt eller annat hjälplöst tillstånd eller lider av en psykisk störning.

Om den som har begått gärningen visat särskild hänsynslöshet eller om brottet annars är att anse som grovt, döms för grovt sexuellt utnyttjande till fängelse, lägst sex månader och högst sex år.

Den som förmår en person att företa eller tåla en sexuell handling genom att allvarligt missbruka att personen befinner sig i beroendeställning till gärningsmannen döms för sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning till fängelse i högst två år.

Är brottet grovt, döms för grovt sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömande av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen annars visat särskild hänsynslöshet.

4 §⁶

Har någon sexuellt umgänge med den som är under arton år och som är avkomling till eller står under fostran av honom eller henne eller för vars vård eller tillsyn han eller hon har att svara på grund av en myndighets beslut, döms för sexuellt utnyttjande av underårig till fängelse i högst fyra år. Detsamma skall gälla om nå-

Den som har samlag med ett barn under femton år eller som med ett sådant barn genomför en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt mot barn till fängelse i lägst två och högst sex år.

⁵ Senaste lydelse 1998:393.

⁶ Senaste lydelse 1998:393.

gon, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, har sexuellt umgänge med barn under femton år.

Om den som har begått gärningen visat särskild hänsynslöshet mot den underårige eller om brottet på grund av dennes låga ålder eller annars är att anse som grovt, skall dömas för grovt sexuellt utnyttjande av underårig till fängelse, lägst två och högst åtta år.

Detsamma gäller den som begår en gärning som avses i första stycket mot ett barn som fyllt femton men inte arton år och som är avkomling till gärningsmannen eller står under fostran av eller har ett liknande förhållande till gärningsmannen, eller för vars vård eller tillsyn gärningsmannen skall svara på grund av en myndighets beslut.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grov våldtäkt mot barn till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot om brottslig gärning eller om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

5 §⁷

Är ett brott som avses i 4 § första eller andra stycket med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som mindre allvarligt, döms för sexuellt utnyttjande av barn till fängelse i högst fyra år.

6 §⁸

Har någon, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, samlag med eget barn eller dess avkomling, döms för sexuellt umgänge med avkomling till fängelse i högst två år.

Den som genomför en annan sexuell handling än som avses i 4 och 5 §§ med ett barn under femton år, eller med ett barn som fyllt femton men inte arton år och som gärningsmannen står i ett sådant förhållande till som avses i 4 § andra stycket, döms för sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i

⁷ Tidigare 5 § upphävd genom 1994:1499.

⁸ Senaste lydelse av tidigare 6 § 1992:147.

Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, har samlag med sitt helsyskon, döms för sexuellt umgänge med syskon till fängelse i högst ett år.

Vad som sägs i denna paragraf gäller inte den som förmåtts till gärningen genom olaga tvång eller på annat otillbörligt sätt.

högst två år.

Är brottet grovt, döms för grovt sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömande av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

7 §⁹

Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, sexuellt berör barn under femton år eller förmår barnet att företa eller medverka i någon handling med sexuell innebörd, döms för sexuellt ofredande till böter eller fängelse i högst två år.

För sexuellt ofredande döms även den som genom tvång, förledande eller annan otillbörlig påverkan förmår någon som har fyllt femton men inte arton år att företa eller medverka i en handling med sexuell innebörd, om handlingen är ett led i framställning av pornografisk bild eller utgör en posering i annat fall än när det är fråga om framställning av en bild.

Detsamma skall gälla, om någon blottar sig för annan på sätt som är ägnat att väcka anstöt eller eljest genom ord eller handling på ett uppenbart sedlighetssårande sätt uppträder anstötligt mot annan.

Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, har samlag med eget barn eller dess avkomling, döms för samlag med avkomling till fängelse i högst två år.

Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, har samlag med sitt helsyskon, döms för samlag med syskon till fängelse i högst ett år.

Vad som sägs i denna paragraf gäller inte den som förmåtts till gärningen genom olaga tvång eller på annat otillbörligt sätt.

8 §¹⁰

Den som främjar eller på ett

Den som främjar eller utnyttjar

⁹ Senaste lydelse av tidigare 7 § 1994:1499.

¹⁰ Senaste lydelse av tidigare 8 § 1998:393.

otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att *annan* har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, döms för koppleri till fängelse i högst fyra år.

Om en person som med nyttjanderätt har upplåtit en lägenhet får veta att lägenheten helt eller till väsentlig del används för tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning och inte gör vad som skäligen kan begäras för att få upplåtelsen att upphöra, skall han eller hon, om verksamheten fortsätter eller återupptas i lägenheten, anses ha främjat verksamheten och dömas till ansvar enligt första stycket.

Är brott som avses i 8 § grovt, skall dömas för grovt koppleri till fängelse, lägst två och högst sex år.

Vid bedömande av om brottet är grovt skall särskilt beaktas, om den som har begått gärningen främjat tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning i större omfattning eller hänsynslöst utnyttjat annan.

Den som genom att utlova eller ge ersättning skaffar eller söker skaffa sig tillfälligt sexuellt umgänge med någon som är under arton år, döms för förförelse av ungdom till böter eller fängelse i högst sex månader.

att ett barn under femton år utför eller medverkar i sexuell posering, döms för utnyttjande av barn för sexuell posering till böter eller fängelse i högst två år.

Detsamma gäller den som begår en sådan gärning mot ett barn som fyllt femton men inte arton år, om poseringen är ägnad att skada barnets hälsa eller utveckling.

Är brottet grovt, döms för grovt utnyttjande av barn för sexuell posering till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömande av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om brottet avsett en verksamhet som bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av barnet.

9 §¹¹

Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, förmår ett barn som inte fyllt arton år att mot ersättning företa eller tåla en sexuell handling, döms för köp av sexuell handling av barn till böter eller fängelse i högst två år.

Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan.

10 §¹²

Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, sexuellt berör ett barn under femton år eller förmår barnet att företa eller medverka i någon handling med sexuell innebörd, döms för sexuellt ofredande till böter eller fängelse i högst två år.

¹¹ Senaste lydelse av tidigare 9 § 1984:399.

¹² Senaste lydelse av tidigare 10 § 1984:399.

Detsamma gäller den som blottar sig för någon annan på ett sätt som är ägnat att väcka obehag eller annars genom ord eller handlande ofredar en person på ett sätt som är ägnat att kränka personens sexuella integritet.

11 §¹³

Till ansvar som i detta kapitel är föreskrivet för en gärning som begås mot någon under en viss ålder skall dömas även den som inte insåg men hade skäligen anledning anta att den andra personen inte uppnått sådan ålder.

Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning, döms för köp av sexuell tjänst till böter eller fängelse i högst sex månader.

Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan.

12 §¹⁴

För försök till våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt tvång, grovt sexuellt tvång, *sexuellt utnyttjande*, *grovt sexuellt utnyttjande*, *sexuellt utnyttjande av underårig*, *grovt sexuellt utnyttjande av underårig*, koppleri och grovt koppleri döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap. Detsamma gäller i fråga om förberedelse och stämpling till våldtäkt, grov våldtäkt, *grovt sexuellt utnyttjande av underårig* och grovt koppleri samt underlåtenhet att avslöja sådant brott.

Den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att en person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, döms för koppleri till fängelse i högst fyra år.

Om en person som med nyttjanderätt har upplåtit en lägenhet får veta att lägenheten helt eller till väsentlig del används för tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning och inte gör vad som skäligen kan begäras för att få upplåtelsen att upphöra, skall han eller hon, om verksamheten fortsätter eller återupptas i lägenheten, anses ha främjat verksamheten och dömas till ansvar enligt första stycket.

¹³ Senaste lydelse av tidigare 11 § 1998:393.

¹⁴ Senaste lydelse av tidigare 12 § 1998:393.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grovt koppleri till fängelse i lägst två och högst åtta år. Vid bedömande av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om brottet avsett en verksamhet som bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av annan.

Är vid sexuellt utnyttjande av underårig enligt 4 § första stycket andra meningen eller försök till sådant brott eller vid sexuellt ofredande enligt 7 § första stycket skillnaden i ålder och utveckling mellan den som har begått gärningen och barnet ringa, får åtal väckas av åklagaren endast om åtal är påkallat ur allmän synpunkt.

13 §¹⁵

Till ansvar som i detta kapitel är föreskrivet för en gärning som begås mot någon under en viss ålder skall dömas även den som inte insåg men hade skälig anledning att anta att den andra personen inte uppnått den åldern.

14 §

Den som har begått en gärning enligt 5 §, 6 § första stycket, 8 § första stycket eller 10 § första stycket, skall inte dömas till ansvar om det är uppenbart att gärningen inte inneburit något övergrepp mot barnet med hänsyn till den ringa skillnaden i ålder och utveckling mellan den som har begått gärningen och barnet samt omständigheterna i övrigt.

15 §

För försök till våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt tvång, grovt sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, grovt sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt

¹⁵ Senaste lydelse av tidigare 13 § 1994:1499.

utnyttjande av barn för sexuell posering, köp av sexuell handling av barn, köp av sexuell tjänst, koppleri och grovt koppleri döms till ansvar enligt vad som föreskrivs i 23 kap.

Detsamma gäller i fråga om förberedelse och stämpling till våldtäkt, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering och grovt koppleri samt underlåtenhet att avslöja sådant brott.

16 kap.

10 a §¹⁶

Den som

1. skildrar barn i pornografisk bild,
 2. sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan,
 3. förvärfvar eller bjuder ut en sådan bild av barn,
 4. förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller
 5. innehar en sådan bild av barn
- döms för barnpornografibrott till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader.

Med barn avses en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som, när det framgår av bilden och omständigheterna kring den, är under 18 år.

Den som i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte av oaksamhet sprider en sådan bild som avses i första stycket, döms som sägs där.

Är brott som avses i första stycket att anse som grovt skall dömas för grovt barnpornografibrott till fängelse lägst sex månader och högst *fyra* år. Vid bedömmande av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om det har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barn utsätts för särskilt hänsynslös behandling.

Är brott som avses i första stycket att anse som grovt skall dömas för grovt barnpornografibrott till fängelse i lägst sex månader och högst *sex* år. Vid bedömmande av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om det har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barn utsätts för särskilt hänsynslös behandling.

¹⁶ Senaste lydelse 1998:1444.

Förbuden mot skildring och innehav gäller inte den som tecknar, målar eller på något annat liknande hantverksmässigt sätt framställer en sådan bild som avses i första stycket, om bilden inte är avsedd att spridas, överlåtas, upplåtas, förevisas eller på annat sätt göras tillgänglig för andra. Även i andra fall skall en gärning inte utgöra brott, om gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig.

35 kap.

4 §¹⁷

De i 1 § bestämda tiderna skall räknas från den dag brottet begicks. Förutsätts för ådömande av påföljd att viss verkan av handlingen inträtt, skall tiden räknas från den dag då sådan verkan inträdde.

Har brott som avses i 6 kap. 1–4 och 6 §§ eller försök till sådana brott begåtts mot barn under femton år skall de i 1 § bestämda tiderna räknas från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt femton år.

Vid brott som avses i 6 kap. 4–6 §§ och 8 § tredje stycket eller försök till sådana brott skall de i 1 § bestämda tiderna räknas från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt arton år. Detsamma skall gälla vid brott som avses i 6 kap. 1–3 och 12 §§ eller försök till sådana brott om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.

Om vid bokföringsbrott, som ej är ringa, den bokföringsskyldige inom fem år från brottet har försatts i konkurs, fått eller erbjudit ackord eller inställt sina betalningar, skall tiden räknas från den dag då detta skedde. Om den bokföringsskyldige inom fem år från brottet blivit föremål för skatte- eller taxeringsrevision, skall tiden räknas från den dag då revisionen beslutades.

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2005, då lagen (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster skall upphöra att gälla.

2. Bestämmelsen i 35 kap. 4 § andra stycket tillämpas även på brott som har begåtts före ikraftträdandet om inte möjligheten att döma till påföljd har bortfallit dessförinnan enligt äldre bestämmelser.

¹⁷ Senaste lydelse 1996:659.

2 Förslag till lag om ändring i säkerhetsskyddslagen (1996:627)

Härigenom föreskrivs att 22 § säkerhetsskyddslagen (1996:627) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §¹⁸

Vid registerkontroll enligt 14 § får utlämnandet omfatta alla uppgifter om den kontrollerade som finns i SÄPO-registret eller annars behandlas hos Säkerhetspolisen samt de uppgifter om den kontrollerade som finns i belastningsregistret och i misstankeregistret om dom eller misstanke om brott som avses i

- 3 kap. 1, 2, 5 och 6 §§ brottsbalken,
- 4 kap. 1–6 och 8–9 a §§ brottsbalken,
- 6 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken, – 6 kap. 1, 2 och 4–6 §§ brottsbalken,
- 8 kap. 4–6 §§ brottsbalken,
- 9 kap. 3 och 4 §§ brottsbalken,
- 12 kap. 3 § brottsbalken,
- 13 kap. 1–5 b och 7 §§ brottsbalken,
- 16 kap. 1–3, 5, 6 och 8 §§ brottsbalken,
- 17 kap. 1 § brottsbalken,
- 18 kap. 1 och 3–5 §§ brottsbalken,
- 19 kap. brottsbalken,
- 1 och 3 §§ narkotikastrafflagen (1968:64),
- 9 kap. 1 § vapenlagen (1996:67), och
- 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

Även uppgift om försök och förberedelse till dessa gärningar får lämnas ut.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2005.

¹⁸ Senaste lydelse 2003:156.

BILAGA 3

Utskottets lagförslag

Utskottets förslag till ändring i regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken

Regeringens förslag

Utskottets förslag

6 kap.

14 §

Den som har begått en gärning enligt 5 §, 6 § första stycket, 8 § första stycket eller 10 § första stycket, skall inte dömas till ansvar om det är uppenbart att gärningen inte inneburit något övergrepp mot barnet med hänsyn till den ringa skillnaden i ålder och utveckling mellan den som har begått gärningen och barnet samt omständigheterna i övrigt.

Den som har begått en gärning enligt 5 § *eller* 6 § första stycket *mot ett barn under femton år eller enligt* 8 § första stycket eller 10 § första stycket, skall inte dömas till ansvar om det är uppenbart att gärningen inte inneburit något övergrepp mot barnet med hänsyn till den ringa skillnaden i ålder och utveckling mellan den som har begått gärningen och barnet samt omständigheterna i övrigt.

BILAGA 4**Rådets rambeslut 2004/68/RIF**

av den 22 december 2003

om bekämpande av sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi

EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DETTA
RAMBESLUT

med beaktande av Fördraget om Europeiska unionen, särskilt artiklarna 29, 31.1 e och 34.2 b i detta,

med beaktande av kommissionens förslag²²,

med beaktande av Europaparlamentets yttrande²³, och av följande skäl:

(1) I rådets och kommissionens handlingsplan för att på bästa sätt genomföra bestämmelserna i Amsterdamfördraget om upprättande av ett område med frihet, säkerhet och rättvisa²⁴, i slutsatserna från Europeiska rådets möte i Tammerfors och i Europaparlamentets resolution av den 11 april 2000 nämns eller efterlyses lagstiftningsåtgärder mot sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi, inklusive gemensamma definitioner, grunder för åtal och påföljder.

(2) Rådets gemensamma åtgärd 97/154/RIF av den 24 februari 1997 om åtgärder mot människohandel och sexuellt utnyttjande av barn²⁵ och rådets beslut 2000/375/RIF av den 29 maj 2000 om bekämpning av barnpornografi på Internet²⁶ bör följas upp med ytterligare lagstiftningsåtgärder som syftar till att minska skillnaderna i medlemsstaternas rättsliga strategier och bidrar till utvecklingen av ett effektivt rättsligt och polisiärt samarbete för att bekämpa sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi.

(3) I sin resolution av den 30 mars 2000 om kommissionens meddelande om genomförandet av åtgärderna för att motverka barnsexturism uppmanar Europaparlamentet att barnsexturism är ett brott som är nära förbundet med brotten sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi, och anmodar kommissionen att till rådet överlämna ett förslag till ett rambeslut med minimiregler avseende brottsrekvisit för dessa straffbara gärningar.

(4) Sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi utgör allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna och av barnets grundläggande rätt till en harmonisk uppväxt och utveckling.

²² EGT C 62 E, 27.2.2001, s. 327.

²³ EGT C 53 E, 28.2.2002, s. 108.

²⁴ EGT C 19, 23.1.1999, s. 1.

²⁵ EGT L 63, 4.3.1997, s. 2.

²⁶ EGT L 138, 9.6.2000, s. 1.

(5) Barnpornografi, som är en särskilt allvarlig form av sexuellt utnyttjande av barn, ökar och sprids genom utnyttjande av ny teknik och Internet.

(6) Europeiska unionen måste komplettera det viktiga arbete som utförs av internationella organisationer.

(7) För att komma till rätta med de allvarliga brott som sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi utgör krävs en övergripande strategi, där gemensamma brottsrekvisit i samtliga medlemsstaters straffrätt, inklusive effektiva, proportionella och avskräckande påföljder, ingår som en integrerad del i bredast möjliga rättsliga samarbete.

(8) I enlighet med subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen inskränker sig detta rambeslut till det minimum som krävs för att målen skall uppnås på europeisk nivå och går inte utöver vad som är nödvändigt för det syftet.

(9) Tillräckligt stränga påföljder för gärningsmännen måste införas så att sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi omfattas av de rättsakter som redan har antagits i syfte att bekämpa organiserad brottslighet, såsom rådets gemensamma åtgärd 98/699/RIF av den 3 december 1998 om penningtvätt, identifiering, spårande, spärrande, beslag och förverkande av hjälpmedel och vinning av brott²⁷ samt rådets gemensamma åtgärd 98/733/RIF av den 21 december 1998 om att göra deltagande i en kriminell organisation i Europeiska unionens medlemsstater till ett brott²⁸.

(10) Den särskilda karaktären hos kampen mot sexuellt utnyttjande av barn måste föranleda medlemsstaterna att i sin lagstiftning införa effektiva, proportionella och avskräckande påföljder. Sådana påföljder bör också anpassas till den verksamhet som bedrivs av juridiska personer.

(11) Brottsoffer som är barn bör förhöras med hänsyn till ålder och utveckling i syfte att utreda och lagföra brott som omfattas av detta rambeslut.

(12) Detta rambeslut påverkar inte gemenskapens befogenheter.

(13) Detta rambeslut bör kunna bidra till att bekämpa sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi genom att det kompletterar de instrument som antagits av rådet, såsom gemensam åtgärd 96/700/RIF av den 29 november 1996 om upprättande av ett program för stöd och utbyte för personer ansvariga för att bekämpa människohandel och sexuellt utnyttjande av barn²⁹, gemensam åtgärd 96/748/RIF av den 16 december 1996 om utvidgning av det uppdrag Europols narkotikaenhet erhöill³⁰, gemensam åtgärd 98/428/RIF av den 29 juni 1998 om inrättande av ett europe-

²⁷ EGT L 333, 9.12.1998, s. 1. Gemensamma åtgärden ändrad genom rådets rambeslut 2001/500/RIF (EGT L 182, 5.7.2001, s. 1).

²⁸ EGT L 351, 29.12.1998, s. 1.

²⁹ EGT L 322, 12.12.1996, s. 7.

³⁰ EGT L 342, 31.12.1996, s. 4.

iskt rättsligt nätverk³¹, gemensam åtgärd 96/277/RIF av den 22 april 1996 om en ordning för utbyte av sambandspersoner för att förbättra det rättsliga samarbetet mellan Europeiska unionens medlemsstater³² och gemensam åtgärd 98/427/RIF av den 29 juni 1998 om goda rutiner vid inbördes rättshjälp i brottmål³³, samt rättsakter som antagits av Europaparlamentet och rådet, såsom Europaparlamentets och rådets beslut nr 276/1999/EG av den 25 januari 1999 om antagande av en flerårig handlingsplan på gemenskapsnivå för att främja en säkrare användning av Internet genom att bekämpa olagligt och skadligt innehåll på globala nät³⁴ och Europaparlamentets och rådets beslut nr 293/2000/EG av den 24 januari 2000 om att anta ett program för gemenskapens insatser (Daphne-programmet) (2000–2003) för förebyggande åtgärder i kampen mot våld mot barn, ungdomar och kvinnor³⁵.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Definitioner

I detta rambeslut avses med

- a) *barn*: varje person som är yngre än arton år,
- b) *barnpornografi*: pornografiskt material som avbildar eller föreställer
 - i) ett verkligt barn som är inblandat i eller ägnar sig åt handling med tydlig sexuell innebörd, inbegripet obscen exponering av ett barns könsorgan eller blygddregion, eller
 - ii) en verklig person som ser ut att vara ett barn och är inblandad i eller ägnar sig åt sådan handling som avses i led i, eller
 - iii) realistiska bilder på ett fiktivt barn som är inblandat i eller ägnar sig åt sådan handling som avses i led i,
- c) *datorsystem*: en apparat eller grupp av sammankopplade apparater eller apparater som står i samband med varandra, där en eller flera av dem, enligt ett program, utför automatisk databehandling.
- d) *juridisk person*: varje enhet som har denna ställning enligt tillämplig lagstiftning, med undantag av stater eller andra offentliga organ vid utövande av de befogenheter som de har i egenskap av statsmakter samt offentliga internationella organisationer.

³¹ EGT L 191, 7.7.1998, s. 4.

³² EGT L 105, 27.4.1996, s. 1.

³³ EGT L 191, 7.7.1998, s. 1.

³⁴ EGT L 33, 6.2.1999, s. 1.

³⁵ EGT L 34, 9.2.2000, s. 1.

Artikel 2

Brott som har samband med sexuellt utnyttjande av barn

Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att straffbelägga följande avsiktliga handlingar:

- a) Att tvinga ett barn till prostitution eller deltagande i pornografiska föreställningar, eller att dra vinning av eller på något annat sätt utnyttja ett barn för sådana ändamål.
- b) Att rekrytera ett barn till prostitution eller deltagande i pornografiska föreställningar.
- c) Att ägna sig åt sexuell aktivitet med ett barn, om
 - i) tvång, våld eller hot brukas,
 - ii) pengar eller andra former av betalning eller ersättning lämnas som betalning för barnets sexuella aktivitet, eller
 - iii) missbruk av en erkänd förtroendeställning eller av makt eller inflytande över barnet förekommer.

Artikel 3

Barnpornografibrott

1. Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att straffbelägga följande avsiktliga handlingar, oavsett om de utförs med hjälp av ett datorsystem eller inte, när de begåtts orättmätigt:

- a) Framställning av barnpornografi.
- b) Distribution, spridning eller överföring av barnpornografi.
- c) Utbudande eller tillhandahållande av barnpornografi.
- d) Förvärv eller innehav av barnpornografi.

2. En medlemsstat får göra undantag från straffrättsligt ansvar för sådana handlingar avseende barnpornografi

- a) som avses i artikel 1 b ii, när den verkliga människa som ser ut att vara ett barn i själva verket var 18 år eller äldre vid avbildningstillfället,
- b) som avses i artikel 1 b i och 1 b ii, när det gäller framställning och innehav, om bilder på barn som uppnått sexuell myndighetsålder framställs och innehåses med dessa personers medgivande och endast för deras privata bruk. Även när det fastställts att ett medgivande har förelegat, skall detta inte anses giltigt om till exempel högre ålder, mogenhet, posi-

tion, ställning, erfarenhet eller offrets beroende av förövaren har missbrukats för att uppnå detta medgivande.

c) som avses i artikel 1 b iii, när det fastställs att en persons framställning och innehav av det pornografiska materialet endast sker för privat bruk, om inget pornografiskt material som avses i artikel 1 b i och 1 b ii har använts för dess framställning, och förutsatt att handlingen inte medför någon risk för spridning av materialet.

Artikel 4

Anstiftn, medhjälp och försök

1. Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att straffbelägga anstiftn och medhjälp till de brott som avses i artiklarna 2 och 3.

2. Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att straffbelägga försök att begå de handlingar som avses i artiklarna 2, 3.1 a och 3.1 b.

Artikel 5

Påföljder och försvårande omständigheter

1. Om inte annat följer av punkt 4, skall varje medlemsstat vidta de åtgärder som är nödvändiga för att de brott som avses i artiklarna 2, 3 och 4 skall beläggas med straffrättsliga påföljder som innebär ett längsta frihetsberövande om minst ett till tre år.

2. Om inte annat följer av punkt 4, skall varje medlemsstat vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följande brott skall beläggas med straffrättsliga påföljder som innebär ett längsta frihetsberövande om minst fem till tio år:

a) De brott som avses i artikel 2 a, som består i "att tvinga ett barn till prostitution eller deltagande i pornografiska föreställningar", och de brott som avses i artikel 2 c i.

b) De brott som avses i artikel 2 a, som består i "att dra vinning av eller på något annat sätt utnyttja ett barn för sådana ändamål", och de brott som avses i artikel 2 b, i båda fallen i den mån de hänför sig till prostitution och minst en av följande omständigheter anses föreligga:

– Offret är ett barn som enligt den nationella lagstiftningen inte uppnått sexuell myndighetsålder.

– Gärningsmannen har medvetet eller genom hänsynslöshet satt barnets liv på spel.

– Brottet har begåtts med användande av grovt våld eller har vållat barnet svår skada.

– Brottet har begåtts inom ramen för en kriminell organisation enligt definitionen i gemensam åtgärd 98/733/RIF, oavsett den straffnivå som anges i den gemensamma åtgärden.

c) De brott som avses i artikel 2 a, som består i ”att dra vinning av eller på något annat sätt utnyttja barn för sådana ändamål”, och de brott som avses i artikel 2 b, i båda fallen i den mån de hänför sig till pornografiska föreställningar, artiklarna 2 c ii, 2 c iii, 3.1 a, 3.1 b och 3.1 c, om offret är ett barn som enligt den nationella lagstiftningen inte uppnått sexuell myndighetsålder och om minst en av de omständigheter som anges i den andra, tredje och fjärde strecksatsen under led b i denna punkt anses föreligga.

3. Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att en fysisk person, som har dömts för något av de brott som avses i artiklarna 2, 3 och 4, i förekommande fall kan avstängas, tillfälligt eller permanent, från utövande av sådan verksamhet som hänför sig till tillsyn av barn.

4. Varje medlemsstat får fastställa andra påföljder, inbegripet påföljder som inte är straffrättsliga, för handlingar avseende barnpornografi enligt artikel 1 b iii.

Artikel 6

Juridiska personers ansvar

1. Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att juridiska personer skall kunna hållas ansvariga för brott som avses i artiklarna 2, 3 och 4 och som begås till förmån för dessa juridiska personer av någon person som agerar antingen enskilt eller som en del av den juridiska personens organisation och har en ledande ställning inom den juridiska personens organisation, grundad på

a) befogenhet att företräda den juridiska personen,

b) befogenhet att fatta beslut på den juridiska personens vägnar, eller

c) befogenhet att utöva kontroll inom den juridiska personen.

2. Utöver vad som angivits i punkt 1 skall varje medlemsstat vidta de åtgärder som är nödvändiga för att juridiska personer skall kunna hållas ansvariga när brister i övervakning eller kontroll som skall utföras av en sådan person som avses i punkt 1 har gjort det möjligt för en person som är underställd den juridiska personen att till förmån för denna juridiska person begå ett brott som avses i artiklarna 2, 3 och 4.

3. Den juridiska personens ansvar enligt punkterna 1 och 2 skall inte utesluta lagföring av de fysiska personer som är gärningsmän, anstiftare eller medhjälpare till ett brott som avses i artiklarna 2, 3 och 4.

Artikel 7

Påföljder för juridiska personer

1. Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att en juridisk person som är ansvarig i enlighet med artikel 6.1 skall kunna bli föremål för effektiva, proportionella och avskräckande påföljder, som innefattar bötesstraff eller administrativa avgifter och som får innefatta andra påföljder, såsom

- a) frångående av rätt till offentliga förmåner eller stöd,
- b) tillfälligt eller permanent näringsförbud,
- c) rättslig övervakning,
- d) rättsligt beslut om upplösning av verksamheten, eller
- e) tillfällig eller permanent stängning av de inrättningar som har använts för att begå brottet.

2. Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att en juridisk person som är ansvarig i enlighet med artikel 6.2 skall kunna bli föremål för effektiva, proportionella och avskräckande påföljder eller åtgärder.

Artikel 8

Behörighet och lagföring

1. Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att fastställa sin behörighet beträffande brott som avses i artiklarna 2, 3 och 4, när

- a) brottet har begåtts helt eller delvis inom medlemsstatens territorium,
- b) gärningsmannen är medborgare i medlemsstaten, eller
- c) gärningen har begåtts till förmån för en juridisk person som är etablerad inom medlemsstatens territorium.

2. En medlemsstat får besluta att den inte kommer att tillämpa eller endast i särskilda fall eller under särskilda omständigheter kommer att tillämpa bestämmelserna om behörighet i punkt 1 b och 1 c, när brottet begås utanför dess territorium.

3. En medlemsstat som enligt sin lagstiftning inte utlämnar sina egna medborgare skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att fastställa sin behörighet över och i lämpliga fall lagföra de brott som avses i artiklarna 2, 3 och 4 som har begåtts av dess egna medborgare utanför dess territorium.

4. De medlemsstater som beslutar att tillämpa punkt 2 skall underrätta rådets generalsekretariat och kommissionen om detta, i lämpliga fall med uppgift om i vilka särskilda fall eller under vilka särskilda omständigheter som beslutet gäller.

5. Varje medlemsstat skall sörja för att dess behörighet omfattar situationer i vilka ett brott enligt artikel 3 och, i den mån det är relevant, artikel 4, begås med hjälp av ett datorsystem, till vilket åtkomsten skett från dess territorium, oavsett om datorsystemet är beläget inom dess territorium.

6. Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att möjliggöra att åtminstone de allvarligaste av de brott som avses i artikel 2 kan lagföras i enlighet med nationell lag efter det att offret har uppnått myndighetsålder.

Artikel 9

Skydd av och hjälp till brottsoffer

1. Medlemsstaterna skall fastställa att utredning eller lagföring av brott som omfattas av detta rambeslut inte skall vara beroende av ett brottsoffers anmälan eller anklagelse, åtminstone i de fall där artikel 8.1 a är tillämplig.

2. Offer för brott enligt artikel 2 bör anses som särskilt utsatta brottsoffer enligt artiklarna 2.2, 8.4 och 14.1 i rådets rambeslut 2001/220/RIF av den 15 mars 2001 om brottsoffrets ställning i straffrättsliga förfaranden³⁶.

3. Varje medlemsstat skall vidta alla de åtgärder som är möjliga för att garantera brottsoffrets familj lämpligt stöd. Särskilt skall varje medlemsstat, där det är lämpligt och möjligt, tillämpa artikel 4 i det rambeslutet på den familj som det hänvisas till.

Artikel 10

Territoriell tillämpning

Detta rambeslut skall tillämpas på Gibraltar.

³⁶ EGT L 82, 22.3.2001, s. 1.

Artikel 11

Upphävande av gemensam åtgärd 97/154/RIF

Gemensam åtgärd 97/154/RIF skall upphöra att gälla.

Artikel 12

Genomförande

1. Medlemsstaterna skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att följa detta rambeslut senast den 20 januari 2006.
2. Medlemsstaterna skall senast den 20 januari 2006 till rådets generalsekretariat och till kommissionen överlämna texten till de bestämmelser genom vilka skyldigheterna enligt detta rambeslut införlivas med deras nationella lagstiftning. På grundval av en rapport utarbetad med hjälp av denna information och en skriftlig rapport från kommissionen, skall rådet senast den 20 januari 2008 bedöma i vilken utsträckning medlemsstaterna har följt bestämmelserna i detta rambeslut.

Artikel 13

Ikraftträdande

Detta rambeslut träder i kraft samma dag som det offentliggörs i Europeiska unionens officiella tidning.

Utfärdat i Bryssel den 22 december 2003.

På rådets vägnar

A. MATTEOLI

Ordförande